

Pedagoško obrazovanje roditelja i priprema za roditeljstvo

Oreč, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:763142>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Pedagoško obrazovanje roditelja i priprema za roditeljstvo

Diplomski rad

Sara Oreč

Student/ica:

Mentor/ica:
izv. prof. dr. sc. Rozana Petani

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Sara Oreč**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Pedagoško obrazovanje roditelja i priprema za roditeljstvo** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 18. veljače 2020.

Sadržaj

1.	UVOD	6
2.	TEORIJSKA PODLOGA RADA	8
2.1.	OBITELJ I RODITELJSTVO	8
2.1.1.	<i>Obitelj</i>	8
2.1.2.	<i>Odgojne funkcije obitelji</i>	10
2.1.3.	<i>Roditeljstvo</i>	11
2.1.4.	<i>Doživljaj roditeljstva</i>	14
2.1.5.	<i>Majčinstvo</i>	15
2.1.6.	<i>Očinstvo</i>	17
2.1.7.	<i>Utjecaj roditelja na dječji razvoj i odgoj</i>	19
2.2.	PRISTUPI RODITELJSTVU	21
2.2.1.	<i>Tipološki pristup</i>	21
2.2.2.	<i>Dimenzionalni pristup</i>	23
2.3.	DIMENZIJE RODITELJSTVA	24
2.3.1.	<i>Roditeljska toplina/emocionalnost</i>	24
2.3.2.	<i>Bihevioralna i psihološka kontrola</i>	24
2.3.3.	<i>Zahtjevnost/roditeljska bihevioralna kontrola</i>	25
2.3.4.	<i>Roditeljska psihološka kontrola</i>	26
2.4.	PEDAGOŠKI KOMPETENTAN RODITELJ	28
2.4.1.	<i>Pojam pedagoške kompetencije</i>	28
2.4.2.	<i>Jačanje roditeljskih kompetencija</i>	29
2.5.	PEDAGOŠKO OBRAZOVANJE RODITELJA	31
2.5.1.	<i>Terminologija i određivanje pojma pedagoškog obrazovanja roditelja</i>	31
2.5.2.	<i>Ciljevi pedagoškog obrazovanja roditelja</i>	33
2.5.3.	<i>Svrha programa pedagoškog obrazovanja roditelja</i>	33
2.5.4.	<i>Teorijski modeli programa za obrazovanje roditelja</i>	34
2.5.5.	<i>Filozofija Carla Rogersa</i>	34
2.5.6.	<i>Teorija Alfreda Adlera</i>	35
2.5.7.	<i>Skinnerova bihevioristička teorija</i>	35
2.5.8.	<i>Teorija privrženost Johna Bowlbya</i>	36
2.5.9.	<i>Djelotvornost obrazovnih programa za roditelje</i>	36
2.6.	PRIPREMA ZA RODITELJSTVO U SVIJETU I KOD NAS	38

2.6.1.	<i>Programi edukacije roditeljstva u svijetu</i>	38
2.6.2.	<i>Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting (STEEP) – program pedagoške edukacije roditelja u SAD-u</i> 38	
2.6.3.	<i>Head Start Program - program pedagoške edukacije roditelja u SAD-u</i>	40
2.6.4.	<i>Sure Start program – program pedagoške edukacije roditelja u Velikoj Britaniji</i>	41
2.6.5.	<i>The Positive Parenting Program (Triple P) - program pedagoške edukacije roditelja u Australiji.</i> 42	
2.6.6.	<i>Suvremeni programi edukacije roditelja u Hrvatskoj</i>	43
2.6.6.1.	<i>Rastimo zajedno – program UNICEF-a</i>	43
2.6.6.2.	<i>Roditeljstvo i rani razvoj – Centar Prirodno roditeljstvo</i>	45
3.	METODOLOGIJA RADA	48
3.1.	PROBLEM ISTRAŽIVANJA	48
3.2.	CILJ ISTRAŽIVANJA	48
3.3.	ZADACI ISTRAŽIVANJA	48
3.4.	METODA I INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA TE POSTUPAK PROVEDBE	48
3.5.	ISPITANICI	49
3.6.	VRIJEME I MJESTO ISPITIVANJA	49
3.7.	OBRADA PODATAKA.....	49
4.	ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	50
4.1.	VAŽNOST STJECANJA ODREĐENIH ZNANJA O ODGOJU DJECE	50
4.2.	NAČINI PRIKUPLJANJA INFORMACIJA O ODGOJU DJECE TE UPUĆENOST U POSTOJANJE RAZLIČITIH OBLIKA PEDAGOŠKOG OBRAZOVANJA RODITELJA.....	52
4.3.	RAZLOZI ZA PRISTUPANJE EDUKACIJSKIM PROGRAMIMA ZA RODITELJSTVO	53
4.4.	SADRŽAJI I ISKUSTVA STEČENI KROZ EDUKACIJSKI PROGRAM ZA RODITELJE	54
4.5.	PRONALAŽENJE INFORMACIJA O ODGOJU DJECE	57
5.	ZAKLJUČAK	58
6.	LITERATURA	60
7.	PRILOZI	64
7.1.	INTERVJU.....	64
8.	PEDAGOŠKO OBRAZOVANJE RODITELJA I PRIPREMA ZA RODITELJSTVO	66
9.	PARENTING EDUCATION AND PARENT TRAINING	67

1. UVOD

Obitelj kao primarna zajednica svakog djeteta ima snažan utjecaj na njegov osobni razvoj. Roditelji predstavljaju glavne aktere u odgoju djeteta pa se stoga od njih očekuje da budu strpljivi i ustrajni, te da imaju razumijevanja za svoje dijete i njegove potrebe, posebno u periodu od rođenja pa do djetetove treće godine života kada se djetetov sustav poslaguje i kada se formira njegova osobnost koja će ga karakterizirati većinu njegova života. Osim toga, roditelji svojim odgojem formiraju buduću odraslu osobu koja će postati dijelom društva i koja će stupati u brojne prijateljske, poslovne i partnerske odnose. Stoga možemo zaključiti kako je roditeljska uloga zaista zahtjevna i nosi sa sobom veliku količinu odgovornosti, te se upravo iz tih razloga roditeljstvo ne može i ne smije olako shvatiti. Većina roditelja pak ne shvaća koliko svojim odgojnim postupcima mogu naškoditi djetetu, pa se i dalje današnji roditelji po inerciji koriste zastarjelim odgojnim metodama koje onemogućavaju ili usporavaju dijete u razvoju i ostavljaju trajne posljedice. Iako takve metode natjeraju dijete na željeno ponašanje, moglo bi se reći da one funkcioniraju, no uz veliku cijenu koju plaćaju prije svega djeca pa i roditelji. Već godinama su nam poznati ishodi takvog odgoja, međutim roditelji se i dalje priklanjaju tim metodama, govoreći kako su se i naši roditelji koristili njima pa nam 'eto ništa ne fali'. Vjerujem da bi svatko od nas mogao naći kod sebe nešto s čime nije zadovoljan, nešto što bi volio promijeniti, a što se moglo izbjeći da su roditelji ispravno postupili u ranom periodu djetetova života. Zaista je teško pronaći ispravni način odgoja i to je vjerojatno vrlo zahtjevno s obzirom da je svako dijete posebno. Zapravo još uvijek i ne znamo za drugi način jer u našem društvu nedostaje saznanja o novijem pristupu. Međutim, posljednjih su godina informacije i spoznaje humanističke i razvojne psihologije postale dostupne, a nove generacije roditelja ipak zahtijevaju dublje uvide u razvoj djece i žele spoznati što je to nenadoknativo što djeci u prvim godinama treba od njih. Spomenuli smo kako roditelji snose veliku odgovornost za svoju djecu, no isto tako i društvo ima odgovornost prema roditeljima da im olakša i pomogne u ispunjavanju njihove uloge i funkcije, a jedan od načina da im se pomogne je upravo osnivanjem raznih savjetovališta i programa edukacije kroz koje roditelji mogu usvojiti ta nova znanja i spoznaje. Kroz savjetovališta i programe edukacije ne bi trebalo roditelje poučavati striktnim metodama i pravilima za odgoj djece, jer se ista metoda ne može primijeniti na djecu različitih sposobnosti i predispozicija. Ono što savjetovališta i programi edukacije trebaju omogućiti roditeljima jest uvid u posljedice određenih roditeljskih postupaka i još uvijek prihvaćenih i uobičajenih metoda odgoja, te pružiti roditeljima smjernice kako kvalitetno pristupiti odgoju djeteta.

Ovaj diplomski rad, pod nazivom *Pedagoško obrazovanje roditelja i priprema za roditeljstvo*, sadržavat će dva glavna dijela. U prvom, teorijskom, dijelu rada bavit ćemo se ulogom i utjecajem majke i oca u odgoju djeteta, predstaviti ćemo dva glavna pristupa roditeljstvu te osnovne dimenzije roditeljstva, potom ćemo pokušati objasniti kakav je to pedagoški kompetentan roditelj, te ćemo teorijski dio rada završiti s poglavljem o pedagoškom obrazovanju roditelja te predstavljanjem nekoliko programa za edukaciju roditelja u svijetu i Hrvatskoj. Drugi, empirijski, dio rada obuhvaćat će istraživanje kojim ćemo pokušati ispitati mišljenja roditelja o pristupanju programima edukacije za roditelje u kojima roditelji stječu znanja potrebna za odgoj djeteta. S obzirom da ćemo nastojati ispitati i roditelje koji su sudjelovali u pojedinom programu edukacije ali i one koji nisu sudjelovali u istom, uz već spomenuto, pokušat ćemo i pronaći razliku u mišljenjima između ove dvije skupine ispitanika.

2. TEORIJSKA PODLOGA RADA

2.1. OBITELJ I RODITELJSTVO

Obitelj, obiteljski odnosi i roditeljstvo predstavljaju teme o kojima se svakodnevno raspravlja na različitim razinama u svim slojevima društva s obzirom da je naš svakodnevni život protkan pitanjima obiteljskih odnosa, te obiteljskih i roditeljskih uloga. Već se generacijama naglašava važnost obitelji koja zauzima vodeću poziciju u sustavu vrijednosti društva. Obitelj predstavlja sigurno utočište unutar kojega pojedinac proživljava sve bitne etape svoga života, i sretne i tužne, koje vrlo rado dijeli s članovima obitelji. Upravo su stoga roditelji, obitelj i njihova podrška često ključni za preživljavanje pojedinca tijekom velikih životnih kriza.

Na obitelj i na roditeljstvo utjecali su brojni povijesni događaji, demografske promjene, kulturne norme i vrijednosti, promjene u socijalnoj strukturi, te se stoga ni obitelj ni roditeljstvo ne mogu promatrati niti definirati kao individualne aktivnosti oblikovane osobnim karakteristikama, psihološkom dinamikom, iskustvom i vrijednostima (Ljubetić, 2007). Najveća promjena koja se dogodila unutar obitelji očituje se u izmijenjenim ulogama žene i muža. Ranije su žene bile te koje su se brinule o kućanskim poslovima i odgoju djece, dok su muškarci bili ti koji su privređivali. No, danas je situacija znatno drugačija nego prije. Danas imamo obitelji gdje su i majka i otac zaposleni, a kod kuće dolazi do ravnopravne raspodjele kućanskih poslova i ravnopravnog sudjelovanja u odgoju djece.

Unazad nekoliko desetljeća, zbog stalnih i ubrzanih društvenih promjena, roditelji su primorani prilagođavati se stvarnosti u kojoj žive, samostalno usvajati nova znanja i informacije koje će kasnije i prenijeti djeci. Stoga su zadaće obitelji i roditelja u današnje vrijeme postale sve specifičnije i složenije, te su isto tako očekivanja društva od njih postala sve veća. S obzirom da su i obitelj i roditeljstvo usko povezani s kulturnim shvaćanjima te uvjerenjima o djetinjstvu ali i stvarnošću u kojoj egzistiraju, zadaće i ciljevi obitelji i roditeljstva variraju ovisno o socijalnom kontekstu, kao što se mijenjaju i očekivanja od obitelji i roditeljstva s obzirom na društvene promjene.

2.1.1. Obitelj

Obitelj oduvijek privlači pozornost brojnih znanstvenika različitih disciplina, te se stoga njezinu istraživanju i objašnjavanju prilazilo s različitih stajališta, primjerice pedagogije, psihologije, sociologije, prava, medicine i slično, zbog čega danas pojam obitelji sadrži različita

određenja. U suvremenim se znanstvenim istraživanjima sve više naglašava potreba interdisciplinarnog pristupa obitelji kako bi se taj složeni društveni fenomen cjelovito objasnio i definirao (Ljubetić, 2007).

Murdock (1994) s jedne strane obitelj definira kao „univerzalnu društvenu instituciju“ koja je prisutna u većini tipova društava, dok ju Elkind (1995) i Stacey (1993) pak ne smatraju institucijom već obitelj za njih predstavlja „ideološki i simbolički konstrukt koji ima svoju povijest i svoja načela“ (navedeno u Ljubetić, 2007: 5). Wagner Jakab pak smatra obitelj kolijevkom čovjeka i čovječanstva te najstarijom ljudskom institucijom (2008). Zajedno s ljudskim društvom, obitelj se razvija i konstantno transformira unutar svoje strukture i funkcija, te se smatra osnovom na kojoj je ljudsko društvo nastalo. Nadalje, Petani i Kristić smatraju kako je odgojni utjecaj obitelji na pojedinca zaista specifičan te se stoga ne može kasnije nadoknaditi u ostalim odgojnim sredinama i institucijama (2012). Upravo se iz tog razloga unutar obitelji njeguju najznačajnije životne i moralne vrijednosti koje su pojedincu potrebne za uspostavljanje i održavanje odnosa, preživljavanje i obavljanje društvene funkcije i uloge. Sukladno tome, unutar obitelji djeca stječu prva iskustva, formiraju stavove, razvijaju osobne potencijale te interpersonalne odnose (Pintar, 2018). Također, obitelj je moguće shvatiti i kao „primarnu, emocionalnu i socijalnu zajednicu roditelja i njihove biološke i/ili adoptirane djece (i ostalih srodnika) koji zajedno obitavaju i na jedinstven način obnašaju svoje obiteljske funkcije“ (Ljubetić, 2007). Na temelju ovih definicija, ali i brojnih drugih, možemo zaključiti kako su najvažnije karakteristike obitelji ljubav, pripadanje, odgovornost između njezinih članova, davanje doprinosa, brak, zajedničko prebivanje, ekonomska suradnja, stvaranje potomstva.

Nadalje, obitelj je moguće definirati u užem i u širem smislu. Obitelj se u užem smislu odnosi na 'izravnu' obitelj, odnosno na roditelje i njihovu djecu, dok se obitelj u širem smislu odnosi na proširenu obitelj, dakle obuhvaća sve srodnike koji su povezani ili 'krvlju' ili brakom s članovima 'izravne' obitelji (Ljubetić, 2007). Dakle, obitelj u užem smislu obuhvaća majku, oca i njihovu (neoženjenu) djecu, dok obitelj u širem smislu uz navedene obuhvaća i, primjerice, baku, djeda, ujaka, tetku, i slično. Nadalje, važno je razlučiti pojmove obitelji i porodice. Autorica First-Dilić pojam 'obitelj', izvedenica iz glagola 'obitavati, prebivati, stanovati', tumači kao „[zajednicu] koju čine roditelji s djecom (i drugim srodnicima s kojima žive u istom domaćinstvu)“, dok pojam 'porodica', izvedenica iz riječi 'rod, roditi, porođaj', obuhvaća „pretke, potomke i ostale srodnike, neovisno o tome da li zajednički obitavaju ili ne“ (1976: 87, 88). Iz navedenog možemo primijetiti sličnost između obitelji i porodice, a to je da

su njihovi članovi u srodstvu, ali i razliku između njih, naime, dok članovi obitelji zajedno obitavaju, članovi porodice ne moraju nužno zajedno živjeti. Na temelju istaknute razlike između obitelji i porodice možemo porodicu smatrati širim, a obitelj užim pojmom.

Unutar obitelji, svi članovi su u međusobnoj interakciji i međusobno dijele osjećaje ljubavi i poštovanja. Stoga Bettelheim (1988) i Perlman (1994) ističu da su najsretnije obitelji one u kojima se svaki član odnosi s brigom i poštovanjem prema individualnoj prirodi pojedinog člana obitelji te da njegovanjem obiteljskih odnosa postajemo humani te rastemo u humanosti (Ljubetić, 2007). Možemo reći da je unutar takvih obitelji prisutna emocionalna povezanost članova koji brinu jedni za druge te pružaju ljubav, prijateljstvo i nježnost. Kako bismo sumirali sve navedene definicije, određenja i karakteristike obitelji, Mušanović i Rosić pružaju jednu podužu definiciju koja obuhvaća sve odlike obitelji, a to su: „složene interakcije tijekom kojih se razvijaju modeli ponašanja članova; izrazita osjećajna povezanost članova i skupine u cjelini; jak utjecaj na razvoj osobnog i skupnog identiteta i psihološkog integriteta osobe; međusobni odnosi koji su bogatiji, složeniji, intenzivniji nego li u drugim tipovima skupina; kontinuitet i trajnost veza među članovima; stjecanje iskustava odgojne naravi koja su nužna za socijalnu integraciju, preuzimanje društvenih uloga i odgovornosti mladih članova te poticanje učenja“ (1997: 118).

2.1.2. Odgojne funkcije obitelji

Obiteljska zajednica s jedne strane omogućava preživljavanje svojih članova dok s druge strane obavlja vitalne funkcije, primjerice pedagošku, emocionalnu, reproduktivnu, socijalnu, gospodarsku, koje su nužne za preživljavanje društva. Cilj navedenih funkcija obitelji je osigurati „uvjete za prilagodbu pojedinca širem društvenom okruženju te mu omogućiti uspješno funkcioniranje u njemu“ (Ljubetić, 2007: 10). Navedene su funkcije bitne i za obitelj i za društveni život, jer reproduktivna funkcija osigurava opstanak društva i njegovih članova, ekonomska funkcija osigurava nabavu i pripremu hrane, dok pedagoška funkcija osigurava kulturu bez koje ljudsko društvo ne bi moglo funkcionirati (Haralambos, Heald, 1980). Emocionalna funkcija obitelji je vrlo važna i za pojedinca i za društvo, te ona, ukoliko je uspješno obavljena, pojedincu pruža sigurnost potrebnu za suočavanje sa stvarnošću u često složenim i zahtjevnim socijalnim situacijama. Upravo iz tog razloga obitelj, roditelji i skrbnici imaju odgovornost prema svojoj djeci, ali i društvu, da pruže djeci ljubav koja im je potrebna kako bi mogli odrastati osjećajući se voljeno, prihvaćeno i sigurno.

Stevanović (2000) univerzalnim funkcijama obitelji smatra socijalizaciju, odgoj djece te prenošenje moralnih vrijednosti. Osim ovih funkcija, u pedagoškoj se literaturi spominju još

mnoge, pa tako autori ističu važnost biološke, ekonomske, odgojne, moralne, religijske i domoljubne funkcije (Haralambos, Heald, 1980; Vukasović, 1994). Biološku funkciju te socijalnu reprodukciju neposrednog života većina smatra primarnim funkcijama obitelji. Tokom povijesti obitelj je zadržala sve svoje funkcije, ali su s vremenom one postale još i važnije i narasle su u svojim pojedinostima, stoga se i dalje središnjom brigom obitelji smatra „očuvanje zdravlja njezinih članova, odgoj djece, ali i roditeljsko usmjeravanje, poticanje i podržavanje djece u obrazovanju i profesionalnom izboru i karijeri“, odnosno kako to Karpowitz (2001) objašnjava: „odgovornost i obveza obitelji je osigurati uvjete za najveći mogući razvoj dječjih potencijala“ (Ljubetić, 2007: 10; navedeno u Ljubetić, 2007: 10). Obitelj dakle predstavlja mjesto gdje se djeca uče razumjeti stvarnost, stoga roditelji imaju važnu ulogu u pružanju informacija o svijetu u kojem djeca žive kao i o njihovim mogućnostima u tom svijetu. Sukladno tome, uz emocionalnu, smatram kako je odgojna funkcija od iznimne važnosti, jer ona pomaže obitelji stvoriti osobnost i identitet djeteta koji će se kasnije kroz djetetov život razvijati te ga učiniti sposobnim, odgovornim i socijaliziranim bićem.

2.1.3. Roditeljstvo

Često čujemo i vidimo kako roditelji preuzimaju zasluge za svoju djecu kada su ona uspješna, odgovorna, sposobna, sretna, spremna nastaviti roditeljsku ulogu i slično. Međutim, roditelji, čija djeca izbjegavaju dužnosti, koja su nemotivirana, neuspješna u školi, koja pribjegavaju alkoholu i drogi, tuku se, bezosjećajna su, koja su depresivna i agresivna, često krivnju prebacuju na društvo, školu i vršnjake, dok rijetko odgovornost za takvo ponašanje djeteta preuzimaju na sebe. No, ipak roditelji neprestano preispituju sebe i svoje postupke: gdje i kada sam pogriješio/la, što trebam raditi da ne pogriješim, kakav je to dobar roditelj i što je to kvalitetno roditeljstvo. Isto tako se i društvo treba zapitati kada i kako može i treba pomoći roditeljima kako bi oni kvalitetno ispunili svoju roditeljsku ulogu, obavezu i funkciju. Pa stoga možemo reći da je zadatak društva pružiti podršku i potporu roditeljima da sposobno obavljaju najvažniji zadatak s kojim će se suočiti, te im stoga omogućiti da se pedagoški obrazuju i pripreme za roditeljsku ulogu.

Roditeljstvo se smatra važnom i zahtjevnom životnom ulogom koja roditeljima predstavlja izazov s unaprijed neizvjesnim ishodom. Ono obuhvaća brojne aktivnosti i vještine odraslih koji su odgovorni za skrb, podizanje i njegu djece, odnosno kako Arendell (1997) tvrdi, roditeljstvo „uključuje vještu i kreativnu uporabu znanja, iskustva i metoda“ tokom odgojnog procesa (navedeno u Ljubetić, 2007: 45). Osim aktivnosti i vještina roditelja, roditeljstvo također obuhvaća osjećanja roditelja prema djetetu, misli, djelovanja te funkcije roditelja,

primjerice, odgoj i obrazovanje djece u skladu s moralnim i kulturnim normama i vrijednostima. S obzirom da roditeljstvo zahtijeva brojna znanja, vještine, sposobnosti i kompetentnost, možemo zaključiti kako roditeljstvo predstavlja izrazito kompleksnu i slojevitou životnu ulogu roditelja za koju roditelje nitko ne priprema. Stoga je potrebno, za dobrobit djece i za poboljšanje njihovih života, prvo se potruditi da se poboljšaju životi roditelja koji su pod utjecajem različitih čimbenika i na koje utječe i njihovo vlastito djetinjstvo (Moriarty i Fine, 2000). Nadalje, zadaća je roditelja odgojiti samostalnu, zrelu, odgovornu i emocionalnu stabilnu ličnost. Kako bi roditelji ispunili svoju zadaću, potrebno je da dijete „razvije dobru sliku o sebi, samopouzdanje i da prihvati sebe“, a u tome će uspjeti ukoliko djetetu pruže bezuvjetnu ljubav, podršku i prihvaćanje (Buljan Flander, Karlović, 2004: 113).

Roditeljstvo se može definirati i kao proces s obzirom da se kroz odrastanje djeteta mijenja odnos među roditeljima, te odnos između roditelja i djeteta, izmjenjuju se aktivnosti, zadaci, stavovi i ponašanja, te se kroz taj proces roditelji uče biti fleksibilni i tolerantni, ali i ustrajni u svojim odgojnim postupcima (Ljubetić, 2007). Odgajanjem djeteta, roditelji ga pripremaju za život usadujući u njega moralne norme i vrijednosti, no isto tako, roditelji moraju biti spremni odraslo i odgovorno dijete pustiti da dalje samo izgrađuje svoj svijet i obitelj. Iako taj proces najčešće uključuje roditelje i djecu, vrlo često se i društvo smatra dijelom tog procesa, s obzirom da ono istovremeno pruža podršku ali i predstavlja stres i roditeljima i djeci, te se može mijenjati ovisno o potrebama i djelovanju roditelja i djece (Brooks, 2012). Razmatrajući roditeljstvo kao proces, Moriarty i Fine naglašavaju kako se kroz proces od roditelja zahtijeva stalna prilagodba, rast i sazrijevanje ali i stalno učenje novih vještina poput nenasilnog rješavanja problema, pregovaranja, taktične i asertivne komunikacije i slično (2000).

Pod pojmom roditeljstvo podrazumijevamo nekoliko skupina pojmova koje je potrebno jasno odrediti kada proučavamo i želimo razlikovati bit roditeljstva, oblike roditeljstva te utjecaje roditeljstva na djecu. Dakle, pojam roditeljstva obuhvaća pojam *doživljaj roditeljstva* koji se odnosi na „odlučivanje na djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, svjesno ili intuitivno postavljanje odgojnih ciljeva te doživljaj vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora, zbog emocionalne povezanosti i djetetova uspjeha“, pojam *roditeljske brige* koji se odnosi na rađanje djece te briga za djetetovo održanje, život i razvoj, pojam *roditeljskih postupaka i aktivnosti* koje roditelj poduzima u svrhu ostvarivanja roditeljskih ciljeva i ispunjavanja svoje roditeljske uloge, i pojam *roditeljskih odgojnih stilova* što podrazumijeva „emocionalno ozračje unutar kojeg se odvijaju sva međudjelovanja roditelja i djeteta“ (Čudina-Obradović, Obradović,

2003: 46). U kasnijim poglavljima dotaknuti ćemo se doživljaja roditeljstva, majčinstva i očinstva, te roditeljskih odgojnih stilova.

U današnje vrijeme roditeljstvo se ne poistovjećuje isključivo s majčinstvom, s obzirom na postojanje značajnog utjecaja oca na dijete te jedinstvenog i zasebnog odnosa između njih, te se ono stoga tumači kao 'ravnopravno roditeljsko partnerstvo'. Ravnopravni roditeljski partneri nastoje svakodnevnim zajedničkim dogovorom odlučiti o podjeli dužnosti i zadataka oko djece, s djecom i radi djece, i to prema „načelu svrsishodnosti, ekonomičnosti i pravičnosti raspodjele napora i vremenskih resursa, a ne prema načelu 'muških' i 'ženskih' poslova, 'majčinih' i 'očevih' zadataka“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2003: 51). Upravo se ovakvim zajedničkim i ravnopravnim roditeljstvom može najlakše izbjeći negativna obiteljska klima koja najčešće nastaje ili zbog preopterećenosti majke ili neprisutnosti oca, a s druge se strane na ovaj način najlakše dolazi do pozitivnog doživljaja roditeljstva kod oba roditelja i ugodne obiteljske klime u kojoj se majka neće osjećati usamljeno već podržano radi muževa sudjelovanja, dok se otac neće osjećati izostavljen i suvišan u 'majčinskoj praksi'. Osim toga, Ljubetić navodi kako je roditeljstvo, odnosno majčinstvo i očinstvo, vrlo različito, te da su potrebna oba roditelja kako bi se dijete cjelovito i zdravo razvijalo (2007). To znači da dijete uči o odnosima tako što promatra i doživljava odnos svojih roditelja, pa su stoga onoj djeci koja odrastaju samo s jednim roditeljem uskraćene te spoznaje. Osim toga, dijete u procesu razvitka zahtijeva oba uzora te se poistovjećuje i s majkom i s ocem. Dijete se identificira s njima, te tako upoznaje uzornu ženu i uzornog muškarca (Vukasović, 1991).

Kontekst u kojem se suvremeno roditeljstvo odvija obilježeno je brojnim društvenim promjenama koje pred roditelje postavljaju nove, nepoznate izazove u ispunjavanju njihovih odgovornosti i obaveza. Stoga roditeljska uloga postaje zahtjevnija no što je prije bila, s obzirom da na nju utječu brojni vanjski pritisci – od poslodavaca, javnih službi, medija, drugih članova obitelji, pa do vlastitih očekivanja i uvjerenja. Današnji se svijet uvelike razlikuje od onoga u kojemu su naše roditelje odgajali njihovi roditelji, te je okarakteriziran konstantnim promjenama u svijetu rada, sastavu obitelji, odnosima žena i muškaraca unutar obitelji, kao i u razumijevanju prirode djece, njihovog djetinjstva i roditeljskog autoriteta. U ovom je modernom svijetu dijete zadobilo novi položaj u društvu te se ono smatra nositeljem „ljudskih prava čije ostvarenje jamči država, čime roditeljstvo izlazi iz sfere privatnosti i ulazi u sferu javnosti, postaje predmetom javne politike“ predstavljajući tako roditeljima još jedan dodatni izazov (Pećnik, Starc, 2010:).

2.1.4. Doživljaj roditeljstva

U današnje vrijeme, roditeljska uloga itekako utječe na razvoj kao i na snažnu promjenu kod odraslih, na način da se njihovo ponašanje i aktivnosti mijenjaju s dolaskom djeteta te da se javljaju snažni pozitivni ali i negativni osjećaji. Dolaskom djeteta u obitelj mijenjaju se mišljenja, osjećanja i ponašanja roditelja, kod roditelja se mijenja njihova vlastita slika o sebi ali i slika koju o njima ima njihova okolina. Isto tako se i doživljaj roditeljstva mijenja i prolazi kroz određene faze te na njega utječe nekoliko čimbenika: spol i dob roditelja, obrazovanost i društveni status roditelja, roditeljevo vlastito iskustvo djetinjstva, kvaliteta bračnog odnosa, obiteljska struktura, društveno okruženje, ali i odnos roditelja prema djetetu (Pintar, 2018).

Subjektivni doživljaj roditeljstva predstavlja značajnu promjenu u cjelokupnom identitetu pojedinca, ima važnu ulogu u procesu određivanja klime djetetova razvoja, te snažno utječe na razvojne rezultate (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). Subjektivni se doživljaj roditeljstva najčešće definira pomoću sljedeće tri dimenzije: roditeljsko zadovoljstvo, zahtjevi i stres roditeljske uloge, te osjećaj roditeljske kompetencije. Pod pojmom roditeljsko zadovoljstvo misli se na zadovoljstvo vlastitim djetetom, odnosom koji roditelj ima s djetetom, potom zadovoljstvo vlastitom uspješnošću u roditeljskoj ulozi ali i zadovoljstvo potporom bračnog partnera (Sabatelli i Waldron, 1995). Zahtjevi roditeljske uloge predstavljaju vanjske pritiske na roditelja u smislu da pojedinac svoju roditeljsku ulogu treba ostvarivati prema očekivanjima i normama okoline, dok stres predstavlja doživljaj pojedinca da zahtjeve roditeljske uloge neće moći ispuniti prema osobnim očekivanjima i normama (Sabatelli i Waldron, 1995). Posljednja dimenzija naziva se subjektivna roditeljska kompetencija te ona obuhvaća vjerovanja o vlastitim roditeljskim vještinama i sposobnostima, ali obuhvaća i samoprocjene uspješnosti u ulozi roditelja (Pećnik, 2013). Iako ove tri dimenzije još uvijek nisu u potpunosti jasno definirane, ipak iz navedenog možemo zaključiti da one pokazuju kako je doživljaj roditeljstva iznimno složen jer obuhvaća zadovoljstvo djetetom, sobom kao roditeljem, odnosom između sebe i djeteta, odnosom između sebe i bračnog partnera, razvojnim rezultatima djeteta, te zadovoljstvo razvijenom sposobnošću da se kontroliraju stres te vanjski i unutarnji zahtjevi. Osim toga, ove dimenzije ukazuju na to da subjektivni doživljaj može biti pozitivnih, negativnih ili čak pomiješanih predznaka.

Kada govorimo o roditeljima, tada najčešće mislimo na majku i oca, stoga možemo i razlikovati dva subjektivna doživljaja roditeljstva, a to su: majčinstvo i očinstvo. Ljubetić (2007: 45) tvrdi kako pojam majčinstva i očinstva predstavlja „određenu ulogu u odnosu na dijete u smislu modela ponašanja koji roditelj za dijete predstavlja, ali i sasvim specifičan

osobni doživljaj pojedinca“. Krajem 20.og stoljeća počinje se koristiti termin 'roditeljstvo', s obzirom da se tada javila spoznaja o jednakoj važnosti i majke i oca za odgoj i razvoj djeteta, bez obzira što su njihove roditeljske uloge utemeljene na dvije različite spolno determinirane uloge (Pernar, 2010). Tada se, dakle, očinstvo prepoznaje kao zaseban i različit oblik roditeljstva, dok se do tada roditeljstvo poistovjećivalo s majčinstvom. Iz istraživanja majčinstva proizašla je važnost očevog utjecaja na dijete, radi njegovog utjecaja na majku, no sve se više govori i o nezavisnom utjecaju oca na djetetov razvoj, što predstavlja poseban i specifičan doprinos očinstva (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). U zadnje se vrijeme dakle sve više pridaje važnost izučavanju očinstva i očinske uloge i utjecaja zbog sve većeg broja samohranih majki te mogućeg odgojnoj deficita, ali i zbog povećanog broja majki koje su zaposlene izvan obitelji. Zbog ovih razloga se u suvremenom društvu postavlja sve snažniji zahtjev na očeve, u smislu obuhvatnijeg i djelotvornijeg preuzimanja očinske uloge.

2.1.5. Majčinstvo

Majčinstvo, kao subjektivan roditeljski osjećaj majke, danas se smatra najvažnijim izvorom osobnog identiteta, važnijim od braka ili profesije. Po rođenju djeteta majka istovremeno osjeća bol, strah i sreću, pa stoga možemo reći da iako se majčinstvo često smatra temeljem osobnog ispunjenja, razvoja i sreće, ono istodobno predstavlja izvor najvećeg straha, depresije, te tjeskobe. Osim osjećaja ispunjenja, donosi i osjećaj ekonomskog tereta, ograničavanja i podređenosti (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). Upravo zbog tih pomiješanih osjećaja koji se javljaju kod majke, majčinstvo se smatra jedinstvenim doživljajem koji je za svaku majku poseban i drugačiji. Kao što je već rečeno, do nedavno se roditeljstvo i briga za dijete poistovjećivalo s majčinstvom jer su majke bile te koje su provodile više vremena brinući se za djecu, stoga su se njega, zaštita i odgajanje djece smatrali majčinskim poslovima. Iz toga je i proizašao pojam 'majčinske prakse' koji obuhvaća majčinske zadatke i aktivnosti kao što su mijenjanje pelena, hranjenje, kupanje, presvlačenje, uspavljivanje, igranje s djetetom, vođenje djeteta u šetnju, kupovanje odjeće i igračaka za dijete, i slično. Ovo su samo neke od neodgodivih djetetovih potreba, za koje Brajša (2009) smatra da su ne samo majčina, već zajednička roditeljska obaveza.

Osim vještina i znanja, majčinska praksa također obuhvaća i formiranje dubokog emocionalnog odnosa sa svojim djetetom koji je nužan kako bi se kod djeteta razvio osjećaj sigurnosti te osjećaj socijalne i kognitivne kompetencije nužan pojedincu kao odraslom čovjeku (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). Majka prva uspostavlja povezanost s djetetom, koja započinje u fazi začeca kada se počinje razvijati novi organizam u majčinom tijelu (Stevanović,

2000). Jovančević i suradnici (2004: 9) smatraju kako su majka i dijete nedjeljiva cjelina, što znači da „sve što se događa kod jednoga od njih dvoje trenutno se, neposredno i neobično snažno odražava na drugoga“. To znači da majka i dijete već tijekom trudnoće komuniciraju tako što majka osjeća djetetove pokrete, dok dijete također osjeća pokrete majke ali i čuje njen glas. Najčešće majke odmah nakon porođaja uspostavljaju emocionalnu vezu s novorođenčetom, dok ono prve znakove privrženosti pokazuje tek nakon nekoliko mjeseci. Kontaktom majke s djetetom (koža na kožu), u ovom najosjetljivijem periodu za dijete, započinje majčinsko vezivanje, te se na taj način održava tjelesna bliskost majke i djeteta te sprječava njihovo naglo i traumatično razdvajanje.

Zadnjih godina vrlo često čujemo kako su prve tri godine najvažnije. No što to zapravo znači? To znači da će sve ono što roditelji usade u svoje dijete tokom prve tri godine njegova života utjecati na djetetovo cjeloživotno funkcioniranje, na njegovu osobnost, karakter, ponašanje, odnose sa prijateljima, kolegama, partnerom, svojom djecom i svima ostalima. Svojim ponašanjem i svojim reakcijama, roditelji utječu na psihološki, emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj djeteta. Stoga je vrlo važno da roditelji, a posebno majka, koja je u tom periodu glavni, najvažniji, pa čak i jedini odgajatelj, shvaća da ukoliko u samom početku ne prepozna i ne zadovolji, odnosno ukoliko zanemari djetetove zahtjeve i potrebe, kod njega će se u budućnosti javljati osjećaji nepripadanja, usamljenosti, nevrijednosti, nesigurnosti, biti će potrebno u odnosima, emocionalno nesamostalno i slabo će regulirati emocije. U tom periodu, u fazi simbioze, dijete traži od majke da ga prepozna, doživi i vidi, kako bi se ono moglo osjećati prihvaćeno, sigurno i voljeno. Kako bi doživjela svoje dijete, majka reagira na njegove geste, glasove i mimiku i tako ih potvrđuje. Drugim riječima, dijete glasovima i mimikom iznosi svoje osjećaje, no tek kad majka odgovori na njih, ono se „iznutra uvjerava što bi zaista trebali izražavati njegovi glasovi, njegova mimika, njegove geste“ (Bergmann, 2007: 132). Razumijevanjem svog djeteta, majka mu omogućava da preko njezine reakcije shvati što je ono ustvari htjelo izraziti, odnosno, na taj mu način omogućava da izgradi svijest o samom sebi, o svijetu koji ga okružuje te gradi temelje buduće zdrave ličnosti. Uz osjećaj sigurnosti i zadovoljenje zahtjeva i potreba, djetetu je važno da majka bude sigurna u sebe, da nije u strahu te da svojim nastupom šalje znakove sigurnosti i zaštićenosti (Jovančević i sur., 2004). Djetetu je zapravo najvažniji taj osjećaj sigurnosti, odnosno prihvaćenosti, koji ono gubi ukoliko se majka nervozno kreće, ubrzano i glasno priča, što kod djeteta uzrokuje nemir. Stoga je vrlo važno da je majka emocionalno dostupna djetetu posebno tijekom prve tri godine djetetova života kada je roditeljstvo usmjereno na „zdrav socioemocionalni razvoj djeteta i razvoj

kognitivno-motivacijske kompetencije“ što se postiže pažljivom, poticajnom, toplom, neograničavajućom i pažljivom brigom za dijete (Čudina-Obradović, Obradović, 2003: 58). Tijekom prve tri godine djetetova života i majka i dijete nastoje svoje ponašanje prilagoditi ponašanju onoga drugoga, te što je majka sposobnija prilagoditi svoje ponašanje i odgovoriti na djetetovo, to je i dijete uspješnije u odgovaranju na majčine signale, te tada govorimo o obostranom afektivnom odnosno emocionalnom prilagođavanju.

Iz prethodno navedenog možemo zaključiti kako se model majčinstva, koji naglašava tradicionalan oblik obitelji u kojemu se majka u potpunosti posvećuje potrebama djeteta, zanemarujući ili odgađajući tako vlastite potrebe za autonomijom i profesionalnim i/ili osobnim razvojem, još uvijek smatra idealom i društvenom normom, ali predstavlja i najsigurnije okruženje za djetetov pravilan i kvalitetan razvoj. No ipak je važno da, bez obzira na uspostavljeni emocionalni odnos s djetetom, majka ne zaboravi na sebe i svoje potrebe, na koje ima pravo. Ovdje ne govorimo o sebičnosti majke, već o tome da majka, kako bi ispravno pristupila odgoju djeteta, prvo mora biti zadovoljna, sretna i ispunjena. Stoga Brajša (2009: 29) ističe kako „žrtvovana majka onemogućuje kasnije odvajanje i osamostaljivanje djeteta, a žrtvovano dijete otežava majci njezino pravo na nastavak vlastitog razvoja bez njega“. U takvom slučaju, odnos između majke i djeteta postaje međuzavisan, okarakteriziran optuživanjem i prebacivanjem, zarobljavanjem i vezivanjem jednog za drugo. Suvremenija gledišta pak ističu različitost konteksta u kojima se odnos djeteta i majke odvija. Naime, taj odnos ovisi o socijalnim, ekonomskim i emocionalnim ograničenjima majke, te će majke drugačije doživljavati roditeljsko zadovoljstvo, kompetentnost te mogućnost utjecaja na djetetov razvoj. Ovaj suvremeni model često odstupa od tradicionalne norme majčinstva, dok oblici tih odstupanja sve više postaju opće prihvaćeni i kao takvi u sumnju dovode neupitnost norme intenzivnog majčinstva (Čudina-Obradović, Obradović, 2003). U ovakvim slučajevima govorimo o zaposlenim i samohranim majkama, majkama u nezaposlenim i nezbrinutim obiteljima, te maloljetnim majkama čije će majčinstvo ovisiti o njihovoj vještini suočavanja s vanjskim problemima i pronalaženja izvora potpore i pomoći koji bi im omogućio ili olakšao uspješno obavljanje majčinske prakse.

2.1.6. Očinstvo

Kao što je već rečeno, zadnjih se desetljeća ponovno govori o važnosti očinstva, što potvrđuju i istraživanja, kojima je pokazano da postoji jedinstveni i zasebni odnos između oca i djeteta, koji je nezavisan o odnosu majke i djeteta ili oca i majke. S obzirom da je taj odnos provjeren istraživanjem, suvremena humanistička psihološka shvaćanja sve više očinstvo

smatraju „bitnom sastavnicom muškarčeva identiteta, a osujećenost potrebe za očinstvom smatraju izvorom prekida kreativnog razvoja odraslog muškarca“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2003: 49).

Očinstvo, kao subjektivan roditeljski doživljaj oca, donekle se razlikuje od majčinstva. Otac i majka na drugačiji način doživljavaju roditeljstvo. Smatra se kako zbog rodne podjele uloga, koja se javlja već u djetinjstvu, muškarci imaju manje prilika za učenje očinske uloge, te zbog toga većina muškaraca nije pripremljena za očinstvo, nemaju očinski instinkt, odnosno očinsku praksu, te su manje spremni za preuzimanje očinske uloge nakon rođenja djeteta (Pernar, 2010). No, u današnje su vrijeme očevi znatno više uključeni u odgoj djece nego što je to prije bio slučaj. Osim toga, sve više poprimaju majčinske uloge i obavljaju 'majčinske' zadatke, te na taj način stječu puni očinski identitet, kao i doživljaj roditeljstva te roditeljske kompetencije. Upravo iz tog razloga, Brajša (2009) ističe kako je važno da se očevi emancipiraju i izbore za svoju poziciju unutar roditeljstva, jer je to potrebno ženi, djeci, ali i njima samima. Za dijete i njegov razvoj važna je i očeva i majčina prisutnost, iz razloga što roditelji za dijete predstavljaju model kvalitetnog odnosa između dvije odrasle osobe, čime dijete uče kako da samo kasnije izgradi takav odnos. Stoga Stevanović (2000: 485) naglašava da se u odgoju „ne mogu razdvajati majka i otac nego se moraju tretirati kao roditeljski par“.

Čudina-Obradović i Obradović (2003) smatraju da suvremeno očinstvo, osim što stavlja naglasak na preuzimanje, odnosno podjelu majčinske prakse, također zahtjeva i drugačiji odnos očeva prema djetetu, od očeva se očekuje da izraze toplinu i emocije, da se brinu o djeci, te da pokažu interes za djetetovo zdravlje, te napredak i uspješnost u socijalnoj i školskoj kompetenciji. Osim toga, dokazano je da ispunjavanje očinske uloge pozitivno utječe na bračno zadovoljstvo, potom na kognitivna postignuća i na socijalnu kompetenciju djece, ali i na same očeve, kod kojih se radi dokazivanja u različitim ulogama povećava emocionalna dobrobit, javlja se osjećaj bliskosti s ženom i djecom, te se povećava njihova socijalna, obiteljska i radna uključenost.

Otac je, uz majku, najvažnija osoba u djetetovu životu. U poglavlju o majčinstvu naglasili smo kako je majčina uloga najvažnija u prve tri godine djetetova života. Dakle, dok je majčina uloga važna u ranom razdoblju, očeva uloga ističe se nešto kasnije, krajem ranog djetinjstva (Stevanović, 2000). U tom periodu dijete se počinje osamostaljavati, zanima ga očeva različitost od majke, zanimaju ga očevi poslovi. Kroz igru i razgovor djeteta s ocem, te kroz zajedničko obavljanje kućanskih i drugih poslova uspostavlja se emocionalna povezanost oca s djetetom

(Vukasović, 1991). Uspostavljanjem emocionalne povezanosti s oba roditelja, djetetu je osiguran pravilni razvitak unutar sigurne, radosne i sretne zajednice, gdje roditelji skladno djeluju i međusobno se nadopunjuju.

Dakle, možemo zaključiti kako je djeci očeva ljubav potrebna jednako kao i majčina, te da je uključenost i emocionalna bliskost oca sa svojom djecom iznimno važna, posebno u ranom djetinjstvu, jer ona kasnije utječe na odnos oca i djeteta u adolescenciji, o čemu kasnije ovisi adaptiranost djeteta u odrasloj dobi a potom i u vlastitom braku. Osim toga, kao što je već rečeno, uključenost oca u odgoj djece uvelike ga zbližava s bračnim partnerom, pozitivno utječe na ženino zadovoljstvo, a u konačnici i na bračnu i obiteljsku kvalitetu. Nadalje, djetetu su za njegov pravilan razvoj potrebni i otac i majka stoga je vrlo važno da oba roditelja odgovorno i nesebično prihvate svoje odgajateljske uloge. Dok se prije očinstvo smatralo poželjnim dodatkom majčinstvu, čiji izostanak ne šteti toliko djetetu, danas je pak, kako Vukasović (1991: 575) ističe, svijet djeteta siromašniji bez oca s obzirom da je majčin svijet „drukčiji od očeva svijeta, a nitko ne može dati ono čega nema. Nijedna, naime, majka ne može dati ono što daje otac“.

2.1.7. Utjecaj roditelja na dječji razvoj i odgoj

Roditeljska je uloga u djetetovu životu oduvijek bila značajna za njegov odgoj, razvoj, emocionalnu sigurnost, socijalnu i intelektualnu kompetentnost. Unutar obitelji dijete se socijalizira i razvija u samostalnu osobu, te je upravo iz tog razloga važno pažnju usmjeriti na roditelje, glavne aktere cjelokupnog procesa djetetovog odgoja i razvoja (Jurčević Lozančić, Kunert, 2015). Roditelji, kao glavni akteri tog procesa, imaju ključnu ulogu u razvoju djeteta s obzirom da se roditelji smatraju prvim i najznačajnijim odgajateljima djeteta, prvim modelima identifikacije i imitacije, oni su prvi uzori za usvajanje govora te predstavljaju most za uspostavljanje socijalnih kontakata s okolinom. Upravo je iz tog razloga bitno jesu li roditelji po prirodi vedri, optimistični, radosni, imaju smisla za humor, opušteni, ili su pak s druge strane mrzovoljni, šutljivi, potišteni i pretjerano zabrinuti. Ljubetić (2007) tvrdi kako će prvi roditelji privlačiti dijete, ali i pozitivno utjecati na njegov psihički rast i razvoj, dok će drugi roditelji pak odbijati dijete, nepovoljno utjecati na njega zastrašivajući ga i čineći ga nepovjerljivim. Stoga možemo zaključiti kako će djetetu neadekvatan utjecaj na njegov razvoj pružiti razdražljivi, sumorni, lijeni i apatični roditelji. O ulozi i važnosti roditeljstva i njegovog utjecaja na zdrav i cjelovit razvoj djeteta svjedoči brojna znanstvena literatura i brojna istraživanja.

Pozitivna atmosfera unutar obitelji te stabilan odnos između roditelja i djeteta iznimno su važni za dobrobit djeteta. Taj odnos između roditelja i djeteta smatra se jednim od temeljnih

činitelja socijalizacije, stoga je bitno odrediti „na koji su način određena roditeljska ponašanja povezana s različitim razvojnim ishodima kod djece“, na primjer, koji stil roditeljstva potiče samopouzdanje djeteta i stjecanje emocionalne i socijalne kompetencije (Knezović, Buško, 2007: 92). Brojna literatura koja govori o odnosu roditelja i djeteta ukazuje na dvije osnovne komponente roditeljstva koje su povezane s rezultatom odgoja djeteta. Prva od njih naziva se komponenta emocionalnosti koja uključuje toplinu, privrženost i uključenost u odgoj, dok se druga komponenta, komponenta kontrole, odnosi na stvaranje strukture okoline, postavljanje granica, nadgledanje i nadzor (Stolz, 2011). Postoje brojni dokazi koji ukazuju na to da kombinacija povećane roditeljske emocionalnosti i pojačanog posvećivanja reguliranju ponašanja ili usmjeravanja dovodi do pozitivnih rezultata za djecu i obitelj.

Iako istraživanja na području roditeljstva jasno ukazuju na važnost uloge roditelja u postizanju djetetova blagostanja, ipak nije lako biti djelotvoran i učinkovit roditelj. Djeca i mladi suočavaju se s brojnim preprekama, a ponekad i pritiscima, najčešće vršnjaka, da odaberu loše ponašanje. Roditelji su zaduženi da štite svoju djecu od iskušenja i rizika, te se od njih očekuje da to čine uz sve pritiske popraćene promjenama u radnoj snazi, obiteljskoj strukturi, medijima, kulturnim vrijednostima, i slično (Stolz, 2011). Ako uzmemo u obzir to da se roditelji nalaze u poziciji iz koje mogu pozitivno utjecati na svoju djecu dok se istovremeno suočavaju s izazovima roditeljstva u današnjem kompleksnom i promjenjivom društvu, možemo zaključiti da bi im pomoć i podrška itekako koristila. Kako bi se roditeljima isto pružilo, u svijetu se povećava broj edukacijskih programa namijenjenih inspiriranju, informiranju i obučavanju roditelja. Prije nego razmotrimo načine pedagoškog obrazovanja roditelja, važno je prvo ustanoviti cilj koji se nastoji ostvariti obrazovanjem roditelja. Drugim riječima, što roditelji trebaju znati i činiti kako bi pozitivno utjecali na svoju djecu?

2.2. PRISTUPI RODITELJSTVU

Grupa informacija koja nam pomaže da bolje razumijemo odgojne postupke koje programi obrazovanja za roditelje nastoje stvoriti i unaprijediti odnosi se na objavljenu, recenziranu literaturu o roditeljstvu te na odnos roditelja i djeteta. U ovome poglavlju razmotriti ćemo dva znanstveno dokazana pristupa o roditeljstvu koja određuju glavne komponente roditeljstva.

2.2.1. Tipološki pristup

Jedan od najkorisnijih pristupa proučavanju odnosa između roditelja i djece naziva se tipološki pristup, odnosno model roditeljskih odgojnih stilova, a postavila ga je Diana Baumrind. Ona govori o dvije osnovne dimenzije roditeljstva, a to su: roditeljska osjetljivost na djetetove potrebe (responsivnost ili roditeljska toplina) i roditeljski zahtjevi, odnosno očekivanje zrelog i odgovornog ponašanja djeteta primjerenog njegovom stupnju razvoja (zahtjevnost). Naime, roditeljski stil iskazuje kvalitativno različite obrasce roditeljskih postupaka, ponašanja i vrijednosti, te različit odnos dimenzija responsivnosti i zahtjevnosti (Pintar, 2018). Oni roditelji koji su osjetljivi na potrebe djeteta potiču samopouzdanje i individualnost kod djeteta tako što su usmjereni na djecu, svjesni njihovih zahtjeva te pravovremeno reagiraju na dječje potrebe i zahtjeve i pružaju im podršku (Raboteg-Šarić i sur., 2004). Stoga možemo zaključiti kako se ova dimenzija odražava kroz iskazivanje ljubavi, otvoreno izražavanje emocija, jasnu komunikaciju, uzajamnost u odnosu roditelj-dijete, te kroz sigurnu i stabilnu privrženost između djeteta i skrbnika. Zahtjevnost se s druge strane odnosi na zahtjeve i očekivanja koje roditelj stavlja pred dijete, te se od djeteta očekuje da se ponaša zrelo, odgovorno i u skladu sa svojom dobi (Bornstein, Zlotnik, 2010). Dimenzija zahtjevnosti očituje se kroz roditeljski nadzor, discipliniranje i usmjeravanje. Ukoliko su roditelji dosljedni u svojim očekivanjima, daju jasne upute i definirane odgovornosti, te nadziru dječje aktivnosti, oni će svojim odgojnim postupcima pozitivno utjecati na razvoj samoregulacije ponašanja kod djeteta. Dimenzija zahtjevnosti često se u istraživanjima i stručnim literaturama nalazi i pod pojmom 'roditeljske kontrole'. Služeći se kontrolom djecu se usmjerava prema poželjnim ciljevima, modificira se izražavanje nezrelog, neprijateljskog i zavisnog ponašanja, te se potiče usklađivanje dječjeg ponašanja s postavljenim standardima ponašanja. Kako bi se upravljalo dječjim ponašanjem na željeni način potrebno je pravovremeno primijeniti pozitivna i negativna potkrepljena, u skladu sa željenim ili zabranjenim ponašanjem. Ono što je vrlo važno naglasiti kod kontroliranja i korigiranja dječjeg ponašanja je to da roditelji trebaju komentirati „samo određeno ponašanje s kojim se ne slažu, a ne cjelokupnu ličnost djeteta“ (Pernar, 2010). Drugim

riječima, važno je da roditelji ne poistovjećuju dječje ponašanje s djetetom, odnosno, ukoliko je dječje ponašanje 'loše', ne znači nužno da je i dijete loše.

Kombiniranjem ove dvije dimenzije dobivamo četiri tipa roditeljskog stila odgoja, te se upravo zbog toga ovaj pristup naziva tipološkim. Baumrind u svojim ranijim radovima navodi samo tri stila roditeljskog ponašanja, dok su Maccoby i Martin kasnije uveli i četvrti stil. Stil roditeljstva često je definiran kao „ukupnost roditeljskih stavova prema djetetu te emocionalno ozračje unutar kojega se odvijaju različiti roditeljski postupci“ (Petani, 2011: 108). Roditeljski se stil očituje kroz govor tijela, temperament, ton glasa, emocionalne iskaze te kvalitetu pažnje koja se pridaje (Bornstein, Zlotnik, 2010). Isto tako, roditeljski se odgojni postupci odnose i na određena ponašanja roditelja koja su direktno povezana s dječjim ponašanjem. S druge strane, stil odgoja neizravno je povezan s dječjim ponašanjem, te tako „djeluje kao moderator veze između različitih roditeljskih odgojnih postupaka i s njima povezanih aspekata dječjeg psihosocijalnog razvoja“ (Raboteg-Šarić i sur., 2004: 63). Svaki roditeljski stil sadrži zaseban skup ponašanja i svojstava koji ga razlikuju od ostalih stilova. Kao što je već rečeno, postoje četiri tipa roditeljskog odgojnog stila koja ćemo ukratko objasniti.

Autoritarni su roditelji skloni kažnjavanju djece te zahtijevaju poslušnost, dok vrlo slabo odgovaraju na potrebe djeteta i pokazuju toplinu i razumijevanje. Kod djece autoritarnih roditelja javlja se osjećaj straha, anksioznosti, nepovjerenja, neiskrenosti, lažnog poštovanja, te su takva djeca često agresivna prema drugima i sebi (Pernar, 2010). Permisivni roditelji pak mnogo više odgovaraju na potrebe djeteta, no djeci ne postavljaju nikakve granice ponašanja. Djeca permisivnih roditelja su većinom samopouzdana i socijalno otvorena, međutim često krše ili ignoriraju pravila (Ljubetić, 2007). Autoritativni roditelji su i osjetljivi na dječje potrebe, ali i dosljedno zahtijevaju od djece pridržavanje postavljenih normi ponašanja. Mnoga istraživanja ističu kako je autoritativni stil ili tip odgoja, kojeg karakteriziraju čvrsta roditeljska kontrola i emocionalna toplina, najčešće povezan sa pozitivnim ishodima odgoja djeteta te se pokazao najučinkovitijim za zdrav psihosocijalni razvoj djeteta. Isto tako, istraživanja su pokazala kako su djeca autoritativnih roditelja „nezavisna, sposobna regulirati vlastito ponašanje, emocionalno prilagođena, zadovoljna i društveno odgovorna“ (Raboteg-Šarić i sur., 2004: 62). Četvrti stil odgoja, kojeg su utvrdili Maccoby i Martin, naziva se ravnodušni ili zanemarujući stil, a on se odnosi na one roditelje koji su nedovoljno uključeni u odgoj djece i koji rijetko reagiraju na dječje zahtjeve, potrebe i ponašanja. Djeca zanemarujućih roditelja su u pravilu neprijateljski raspoložena, krše i odbijaju pravila, te postoji velika mogućnost da postanu delikventi (Petani 2011). Dostupna literatura ali i istraživanja pokazuju kako su prisiljavajući roditeljski stilovi,

nedjelotvorno roditeljstvo, nedosljednost te manjak roditeljske odgovornosti ili uključenosti usko povezani s psihopatološkim pojavama kod djeteta ili njegovim neprilagođenim ponašanjem.

2.2.2. Dimenzionalni pristup

Drugi pristup o roditeljstvu koji naglašava važne aspekte roditeljstva javlja se u Schaeferovim ranim djelima, zatim nešto kasnije u djelima Barbera i njegovih kolega, te Steinberga i njegovih kolega. Ovaj pristup nalaže da postoje tri dimenzije roditeljstva – emocionalnost, roditeljska bihevioralna kontrola te (izbjegavanje) roditeljske psihološke kontrole – te da svaka od njih predlaže određene aspekte funkcioniranja mladih (Stolz, 2011). Ovakav pristup, gdje svaka dimenzija djeluje zasebno, za razliku od tipološkog pristupa gdje se iste kombiniraju kako bi kreirale različite stilove roditeljstva, naziva se dimenzionalnim pristupom. Ovaj je pristup važan iz razloga što razdvaja pojam roditeljske kontrole na dvije zasebne vrste kontrole i jer nas upoznaje s važnošću psihološke kontrole, koja do tada biva zanemarena.

Kada sagledamo ova dva pristupa i njihove dimenzije, možemo zaključiti kako oba sadrže dvije zajedničke komponente, odnosno dimenzije pozitivnog roditeljstva, dakle roditeljska toplina, odnosno emocionalnost i zahtjevnost, odnosno roditeljska bihevioralna kontrola, te da postoji još jedna dodatna dimenzija karakteristična za drugi pristup, a to je (izbjegavanje) roditeljske psihološke kontrole. Općenito, roditeljska emocionalna toplina uzrokuje veću kompetentnost, postojanje granica i pravila (bihevioralna kontrola) uzrokuje manji broj problema u ponašanju, te je poticanje nezavisnosti (izostanak psihološke kontrole) povezano s „manje simptoma psiholoških smetnji kao što su depresivnost i anksioznost“ (Raboteg-Šarić i sur., 2004). S obzirom da su ove tri dimenzije roditeljstva već desetljećima priznate u istraživačkim radovima, detaljnije ćemo razmotriti svaku od njih, istaknuti njihovu važnost te prikazati kakva se ponašanja javljaju kod djece kada su one prisutne, a kakva kada su odsutne.

2.3. DIMENZIJE RODITELJSTVA

2.3.1. Roditeljska toplina/emocionalnost

Dimenzija roditeljske topline pokazuje koliko je roditelj 'topao' prema djetetu i koliko mu je posvećen. Ovom se dimenzijom potiče individualnost djeteta te se ona očituje kroz podržavajuća roditeljska ponašanja koja su u skladu s djetetovim zahtjevima i potrebama (Bornstein, Zlotnik, 2010). Brojna istraživanja pokazuju da stalna i stabilna emocionalna povezanost između roditelja i djeteta pruža djetetu čvrste temelje za razvoj važnih društvenih vještina. Ova se povezanost često mjeri mišljenjima djece i mladih o tome koliko se osjećaju podržanim od strane roditelja (Stolz 2011). Struktura roditeljske topline obuhvaća brojne specifične strukture kao što su privrženost, toplina, nježnost i uključenost u odgoj. Stoga je ideja roditeljske topline vrlo slična dimenziji emocionalnosti iz dimenzionalnog pristupa. Knezović i Buško pod pojmom emocionalnosti smatraju „emocije koje roditelj doživljava i pokazuje u odnosu prema djetetu“ te tu dimenziju još nazivaju i pristupačnost, koja se može protezati od „hladnoće i neprijateljstva iskazanog prema djetetu do emocionalne topline i prihvaćanja djeteta“ (2007: 92). Dobivanjem dovoljne količine roditeljske topline stječe se bolja školska uspješnost, samopoštovanje te društvene kompetencije kroz djetinjstvo i adolescenciju. Upravo zbog navedenih prednosti koje se postižu ovom dimenzijom, mnogi obrazovni modeli roditeljstva kao i određeni programi nastoje potaknuti roditelje da pruže djetetu što više podrške i empatije iskazivanjem ljubavi, brižnosti i nježnosti.

2.3.2. Bihevioralna i psihološka kontrola

U istraživanjima socijalizacije ponajviše se naglašava važnost roditeljske kontrole, odnosno načini koje roditelji koriste pri reguliranju dječjeg ponašanja. Iako su već ranija istraživanja sugerirala na postojanje različitih vrsta kontrola, te su pak vrste u tipološkom pristupu kombinirane (Raboteg-Šarić i sur., 2004). Naime, autoritativni roditelji kod djeteta potiču psihološku nezavisnost, iako od njega dosljedno zahtijevaju poštivanje pravila ponašanja; potiču iskazivanje prosocijalnog ponašanja prema drugima te samostalno prosuđivanje o različitim moralnim pitanjima; očekuju da dijete poštuje starije i da se uči nezavisno razmišljati. S druge strane, autoritarni roditelji zahtjevnim ponašanjem ograničavaju razvoj zdrave psihološke nezavisnosti. No, novija istraživanja ukazuju na dvije različite vrste kontrole, bihevioralna i psihološka kontrola, koje nisu nužno međusobno povezane. One se razlikuju u tome na koje područje roditelji usmjeravaju kontrolu pri discipliniranju djece i reguliranju njihovog ponašanja (Barber, 1996). Dok psihološka kontrola obuhvaća nametljivo roditeljsko ponašanje, sarkazam, manipulaciju osjećajem krivnje te omalovažavanje,

bihevioralna kontrola pak uključuje razumno postavljanje i provođenje pravila i granica kojima se oblikuje ponašanje djeteta, te nadzor dječjih aktivnosti (Bornstein, Zlotnik, 2010). Prema tome, dimenzija bihevioralne kontrole je općenito pozitivna i korisna za djecu, te je dominantno povezana s pozitivnim, dok je psihološka kontrola povezana s negativnim razvojnim ishodima.

2.3.3. Zahtjevnost/roditeljska bihevioralna kontrola

Oba već spomenuta pristupa o roditeljstvu naglašavaju važnost roditeljske bihevioralne kontrole ili zahtjevnosti, koja uključuje nadzor, nadgledanje, postavljanje pravila i granica. Ovaj oblik kontrole često se naziva i 'roditeljski nadzor' a on uključuje roditeljske napore da se regulira dječje ponašanje. Kada djeca odrastaju u takvoj okolini, ona se uče samoregulaciji te je stoga manja vjerojatnost da će usvojiti asocijalna ponašanja (Stolz, 2011). Osim roditeljskog aktivnog nadzora, poznavanje okruženja i vršnjaka s kojima njihova djeca provode vrijeme je također vrlo važno za stvaranje pozitivnog ponašanja kod djeteta. Nadalje, bihevioralna se kontrola odnosi na one postupke kojima roditelji reguliraju ponašanje djeteta koristeći se postavljanjem pravila ponašanja te ograničenja kojih se dijete mora pridržavati, stoga je manjak adekvatne bihevioralne kontrole rizičan faktor za djetetov razvoj (Knezović, Buško, 2007). Nadalje, slaba bihevioralna kontrola upućuje na „neangažiranost roditelja u odgoju i na nedovoljnu roditeljsku regulaciju dječjeg ponašanja, kao što je to slučaj kod dopuštanja pretjerane dječje samostalnosti koja nije u skladu s dječjom dobi, pomanjkanja pravila, ograničenja i nepoznavanja djetetovih dnevnih aktivnosti“ (Raboteg-Šarić i sur., 2004: 65). Istraživanja provedena na mladima upućuju na to da je visok stupanj roditeljske kontrole, odnosno nadzor i poznavanje djetetove okoline, u posebnom međudnosu sa smanjenim asocijalnim ponašanjem, a sve to upućuje na činjenicu da je ovakav oblik ponašanja najučinkovitiji oblik intervencije s roditeljske strane.

Brojni edukacijski programi o roditeljstvu nastoje potaknuti roditelje da razviju odnosno zadrže odgovarajuću razinu bihevioralne kontrole. Ovo je razumljivo ako uzmemo u obzir da mnogi roditelji pristupaju obrazovnim programima zbog 'neprikladnih' ponašanja njihove djece, dok istraživanja podupiru povezanost između roditeljske bihevioralne kontrole i dječjeg problematičnog ponašanja. Upravo je istraživanjima potvrđeno postojanje „značajne negativne povezanosti između dimenzije prihvaćanja i dječje agresivnosti, kao i podatak o manjoj agresivnosti djece čiji roditelji postavljaju jasna pravila i ponašanja i zahtijevaju njihovo poštivanje“ (Knezović, Buško, 2007: 93).

2.3.4. Roditeljska psihološka kontrola

Unutar dimenzionalnog pristupa ističe se treća bitna komponenta roditeljstva, a to je roditeljska psihološka kontrola. Psihološka se kontrola odnosi na pokušaje „da se dijete učini emocionalno zavisnim od roditelja, na sprječavanje razvoja dječje nezavisnosti“ te na manipulirajuća ponašanja roditelja koja uključuju sram, izazivanje krivnje, uskraćivanje ljubavi te druge manipulativne oblike discipline koji su štetni za djecu (Raboteg-Šarić i sur., 2004: 64; Stolz, 2011). Ovakav je oblik kontrole karakterističan za autoritarni stil odgoja. Mnogo znanstvenih radova ukazuje na negativne posljedice psihološke kontrole, koja se može definirati i kao pokušaji kontrole koji remete psihološki i emocionalni razvoj djeteta (primjerice: procesi razmišljanja, samo-izražavanje, emocije te privrženost s roditeljima). Knezović i Buško (2007: 92) pod pojmom dimenzije psihološke kontrole podrazumijevaju „ona roditeljska ponašanja kojima se želi kontrolirati djetetov psihološki svijet“ te navode kako su to „intruzivna ponašanja koja remete procese individuacije, ključne procese za formiranje identiteta u adolescenciji“. Dakle, možemo zaključiti kako se psihološkom kontrolom upravlja dječjim razmišljanjima i ponašanjima te se tako onemogućava djetetu da odraste u samostalnu individuu nezavisnu od roditelja. Stoga je važno da roditelji pri odgoju djeteta ne koriste ili barem minimalno koriste takva manipulirajuća ponašanja kojima se narušava djetetova individualnost.

Oba oblika kontrole imaju različite razvojne negativne posljedice. S jedne strane, prisustvo psihološke kontrole samo po sebi predstavlja rizičan čimbenik za razvoj djeteta, dok je prevelika količina kontrole povezana s internaliziranim problemima djeteta kao što su to nedostatak samopoštovanja, anksioznost i depresivnost (Bornstein, Zlotnik, 2010). S druge strane, odsustvo dovoljne bihevioralne kontrole također predstavlja rizičan čimbenik za razvoj djeteta, s obzirom da je neadekvatna bihevioralna kontrola povezana s eksternaliziranim problemima djeteta kao što su to impulzivnost, agresivnost, delikvencija, te uporaba opojnih sredstava (Raboteg-Šarić i sur., 2004). Stoga možemo zaključiti da obiteljska okolina, u kojoj je prisutna psihološka kontrola i odsutna bihevioralna kontrola, nije u mogućnosti socijalizirati regulaciju dječjeg ponašanja, konformnost ili pak ovisnost o drugima onoliko koliko je potrebno za povoljan razvoj ličnosti.

Ponekad se dovodi u pitanje važnost dimenzija pozitivnog roditeljstva, iako su one priznate već desetljećima u istraživačkim radovima. No, kada sagledamo vlastito djetinjstvo i zapitamo se jesmo li se mi osjećali kao da nas naši roditelji podržavaju, jesu li nam postavili odgovarajuće granice, i jesmo li imali slobodu izraziti svoje emocije i mišljenja, pa čak i onda kada nisu bili u skladu s emocijama i mišljenjima roditelja, i tek kada iskreno odgovorimo na ova pitanja

možemo shvatiti važnost ovih dimenzija kao i brojnih istraživanja zahvaljujući kojima danas imamo spoznaju o dimenzijama roditeljstva. Isto tako, kada shvatimo njihovu važnost možemo pomoći sebi ali i ostalim roditeljima da se usavrše u svojoj ulozi roditelja.

Izneseni i analizirani pristupi roditeljstvu te općenito literatura o roditeljstvu i odgoju nalažu da roditelji prije svega trebaju biti u stanju usvajati znanja o roditeljstvu (trebaju se znati brinuti o sebi te razumjeti razvojni proces djeteta), a tek im onda može koristiti znanje o tome kako podržati i ohrabriti djecu (uključujući odgovaranje na djetetove potrebe i motiviranje djeteta) te kako usmjeravati svoju djecu (uključujući postavljanje granica i stvaranje pozitivne okoline) bez da pokušaju kontrolirati njihova razmišljanja i osjećaje (Stolz, 2011). Osim usvajanja poboljšanih roditeljskih odgojnih postupaka, roditelji trebaju naučiti kako prepoznati, stvoriti i koristiti resurse izvan obiteljskog okruženja za dobrobit svoje djece. Obrazovanje roditelja, u širem smislu, uključuje mukotrpan rad kako bi se u roditelje usadila želja da postanu dobri i djelotvorni roditelji te kako bi im se pružila sva potrebna znanja i vještine koje su nužne da bi postali dobri roditelji.

2.4. PEDAGOŠKI KOMPETENTAN RODITELJ

2.4.1. Pojam pedagoške kompetencije

Kompetencija može predstavljati kombinaciju znanja, vještina i stavova koja pojedinca čini sposobnim za obavljanje određenog posla. Stoga se kompetentnim roditeljem smatra onaj roditelj koji se dobro osjeća kao roditelj i koji „sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom“ (Milanović i sur., 2001: 123). Osim toga, kompetentan roditelj o odgoju svog djeteta razmišlja kao o izazovu kojega može i zna prihvatiti, s obzirom da posjeduje za to potrebne vještine, te je takav roditelj sposoban odabrati najbolje za svoje dijete ali i razviti partnerstva s osobama izvan obitelji koje skrbe o njegovom djetetu. Ljubetić smatra kako pedagoški kompetentan roditelj posjeduje roditeljsku odgovornost kao i senzibilitet za roditeljstvo, te uvjerenost u odlučujući utjecaj na dijete (2011).

Rheingold i Bell (1994) smatraju kako „svako dijete zaslužuje obučenog roditelja“, stoga zahtjevnost i složenost dječjeg razvoja ukazuju na to kako je roditeljima potrebno stručno vođenje i pomoć pri podizanju male djece (navedeno u Ljubetić, 2007). Vrlo je važno da roditelj prepozna kako kvalitete i sposobnosti roditelja potrebne za obnašanje roditeljske uloge nisu urođene, već se one trajno stječu i unaprjeđuju kroz proces roditeljstva, odnosno da spoznaju kako se roditeljstvo uči čineći, te da se kod roditelja pojavi želja za razumijevanjem i stjecanjem određenih znanja o roditeljstvu i odgoju djece te da ta znanja u konačnici primjene u praksi. Stolz (2011) navodi kako postoji šest glavnih roditeljskih vještina, a to su sljedeće: briga za sebe, razumijevanje djeteta i njegovih potreba, usmjeravanje djeteta ka poželjnom ponašanju i djelovanju, odgoj djeteta, motiviranje djeteta, te pružanje zaštite djetetu.

Kako bi uspješno odgovorio na svakodnevne izazove u roditeljskoj ulozi, pedagoški kompetentan roditelj mora aktivirati komponente svoje roditeljske metakompetencije, a to su sljedeće: spoznajna/kognitivna (obuhvaća sposobnost primjene stečenih znanja u određenoj situaciji), funkcionalna (obuhvaća sposobnost uspješnog obavljanja niza zadataka kako bi se postigao određeni cilj), osobna (obuhvaća sposobnost izbora ponašanja prikladnih određenoj situaciji), te etička (obuhvaća sposobnost prosuđivanja i primjene osobnih vrijednosti u konkretnoj situaciji) (Cheetam, Chivers, 2005).

Pedagoški nekompetentni roditelji ne posjeduju dovoljno informacija o djetetu, o njegovom razvoju i potrebama, niti o potencijalnim odgojnim štetama koje su rezultat roditeljskog neodgovornog ponašanja. Svojim nepromišljenim i neprimjerenim odgojnim postupcima uspostavljaju nezadovoljavajući odnos s djetetom. Sastavnicama pedagoške

nekompetencije roditelja smatraju se: neznanje, nesigurnost, doživljaj tereta roditeljstva i nezadovoljavajući odnos s djetetom (Ljubetić, 2012).

S druge strane, pedagoški kompetentni roditelji ne odustaju od svoje roditeljske uloge, teškoće smatraju privremenima i premostivima, detektiraju kritične točke svog roditeljstva, prate i procjenjuju efekte svog odgojnog djelovanja, kontinuirano rade na samoprocjenjivanju, unaprjeđuju se i mijenjaju koristeći sve raspoložive resurse s ciljem unaprjeđivanja svoje roditeljske kompetencije. Takve roditeljske napore djeca prepoznaju, što roditeljima pruža osjećaj uspješnosti, sigurnosti i ohrabrenja. Wilson (1997) navodi osnovna obilježja pedagoški kompetentnih roditelja: psihičko zdravlje, fleksibilnost u ponašanju, pozitivna slika o sebi, strpljivost, pozitivan model djetetu, razumijevanje odgoja djece i otvorenost za učenje (Ljubetić, 2011). Stričević (2011: 130) smatra kako kompetentan roditelj „ulaže u sebe i svoj odnos s djetetom, pruža mu odgoj, strukturu, priznanje i omogućuje osnaživanje i time stvara temelje za razvoj zdrave osobe“.

Možemo zaključiti kako kompetentno roditeljstvo predstavlja ideal i cilj kojem trebaju težiti sve obitelji i društvo u cjelini, jer ukoliko se podigne razina pedagoške kompetentnosti roditelja, smanjit će se pa čak i eliminirati mnogi aktualni socijalni problemi.

S obzirom da su odgovornost i kompetencija roditelja ključne za roditeljstvo, postavlja se pitanje kako ih steći i razvijati. Jesu li roditelji sposobni samostalno razviti potrebne vještine, i tko im i kako može u tome pomoći? Jedan od ponuđenih odgovora jest obrazovanje, odnosno osposobljavanje roditelja za kompetentno i odgovorno roditeljstvo. Kao što je dužnost roditelja uložiti energiju i vrijeme u svoje pedagoško obrazovanje, tako je zadatak društva pružiti podršku roditelju u nošenju sa svojom roditeljskom ulogom putem različitih oblika pedagoškog obrazovanja roditelja (Jurčević Lozančić, Kunert, 2015).

2.4.2. Jačanje roditeljskih kompetencija

Kada govorimo o jačanju roditeljskih kompetencija, tada ne mislimo samo na ono što je roditeljima poznato i u čemu su vješti, već tada mislimo i na njihove stavove i na to kako se osjećaju u roditeljskoj ulozi, ali i kakvu imaju percepciju sebe kao roditelja. Važno je ovdje naglasiti kako je osjećaj samopouzdanja usko povezan s informiranosti, te da počiva na znanjima, vještinama, stavovima, percepciji roditeljske uloge ali i na percepciji sebe kao uspješnog roditelja.

Milanović i suradnici (2001: 26) smatraju kako jačanje roditeljske kompetencije predstavlja cilj koji treba ostvariti „svaka sustavno i cjelovito postavljena strategija podizanja

kvalitete djetetova ranog razvoja“ te da se taj cilj ostvaruje kroz različite programe. Jačanje roditeljske kompetencije primarni je cilj u programima za roditelje, a njegovo ostvarivanje također zahtijeva stalnu društvenu potporu, kontinuiranu promociju važnosti roditeljske uloge, omogućavanje ostvarivanja roditeljstva, informativnu i stručnu potporu, edukaciju, te stjecanje potrebnih znanja i roditeljskih vještina (Stričević, 2011). Kranji cilj programa edukacije za roditelje jest dobrobit djeteta, odnosno unaprjeđenje kvalitete njegova ranog razvoja.

Programi jačanja roditeljske kompetencije imaju dvostruku ulogu:

- a) promoviraju društveno, nacionalno i institucionalno važeći sustav znanja i vrijednosti, te korištenjem raznih oblika i načina programskog djelovanja na roditelje utječu na kvalitetu roditeljske skrbi za dijete
- b) zadovoljavaju roditeljske potrebe i želje za kvalitetnijom skrbi za dijete te uspješnijim poticanjem djetetova razvoja (Ljubetić, 2007).

Jačanje roditeljskih kompetencija odvija se kroz različite organizacijske oblike programa obrazovanja roditelja koji se mogu provoditi u sljedećim oblicima: tečaj za roditelje, škola za roditelje, radionica za roditelje, predavanje za roditelje, tribina, savjetovalište, igraonica za djecu i roditelje, te dolazak stručnjaka u obitelj. S obzirom na edukativnu, informativnu i suportivnu komponentu programa obrazovanja roditelja, možemo razlikovati nekoliko programa jačanja roditeljskih kompetencija u području „skrbi za dijete; zaštite djetetovih prava i odgoja za prava djeteta; obiteljskog i izvanobiteljskog odgoja, te poticanja djetetova razvoja; odgoja i razvoja talentirane i darovite djece; snalaženja i funkcioniranja za dijete i obitelj u posebnim životnim situacijama; odgoja i poticanja razvoja djece rođene s faktorima rizika; rehabilitacije i integracije djece s teškoćama u razvoju (Milanović i sur., 2001: 133).

Pedagoška je edukacija roditelja pretpostavka roditeljske kompetentnosti, kaže Ljubetić (2007). Stoga je potrebno izraditi i provesti obrazovne programe za pomoć roditeljima pri obnašanju roditeljske uloge, te ti programi trebaju biti usredotočeni na kvalitetnu samoprocjenu kao i na osvješćivanje roditelja u njihovoj roditeljskoj ulozi, pri tom vodeći računa o njihovim osobitostima i specifičnim potrebama. Takvi programi pomažu roditeljima da usvoje i osvijeste određena znanja o roditeljstvu te steknu potrebne pedagoške kompetencije i vještine za odgoj djeteta.

2.5. PEDAGOŠKO OBRAZOVANJE RODITELJA

2.5.1. Terminologija i određivanje pojma pedagoškog obrazovanja roditelja

U suvremenoj svjetskoj literaturi ne postoji univerzalna definicija obrazovanja roditelja, već ona ovisi o zadacima koji su postavljeni pred programe usmjerene na jačanje roditeljske kompetencije, ali također ovisi i o shvaćanju roditeljske uloge u odgoju i razvoju djeteta.

Stoga Maleš (1995) koristi termin pedagoško obrazovanje roditelja, Croake i Glover (1977) koriste termin obrazovanje roditelja – parent education, Braismeister i Schaefer (1998) govore o osposobljavanju roditelja – parent training, Marsden-Allen (1997) govori o programima roditeljskih vještina – parenting skill programmes, dok Smith (1997) ističe termin programi roditeljstva – parenting programmes. Termin kojim se Smith koristi, programi roditeljstva, zapravo se odnosi na programe roditeljskih vještina, obrazovanja i osposobljavanja, naglašavajući pri tome kako roditeljstvo predstavlja znatno više od sklopa vještina, dok proces učenja o roditeljstvu predstavlja više od obrazovanja ili usavršavanja (Stričević, 2011). U literaturi se osim ovih termina mogu pronaći i brojni drugi koji govore o posebnom obliku rada s roditeljima, primjerice, savjetodavni rad s roditeljima, obrazovanje za roditeljstvo i sl. No, ipak se termin obrazovanje roditelja najčešće koristi kao opći pojam, koji u praksi djeluje kao program obrazovanja roditelja, obuhvaćajući sve strategije rada s roditeljima.

Obrazovanje roditelja obuhvaća razne programe edukacije i potpore roditelja koji su usredotočeni na usvajanje roditeljskih vještina, znanja i zadataka (Smith i sur., 2002). Obrazovanje roditelja obuhvaća iskustva koja roditeljima pružaju dodatna znanja i razumijevanja. Obrazovanje roditelja može pozitivno utjecati na zadovoljstvo i funkcioniranje obitelji tako što se roditeljima pružaju znanja o razvoju djeteta i o odnosima pomoću kojih se pospješuje međusobna interakcija i razumijevanje.

Stričević (2011) ističe kako pri definiranju pojma obrazovanje roditelja dolazi do mnogih razlika koje mogu proizaći iz percepcije, usmjerenja te primjene programa za roditelje, a mogu se promatrati na više razina. Prva razina ističe kako obrazovanje roditelja predstavlja jedan od segmenata društvene podrške ili zaseban sklop aktivnosti koji teži podizanju roditeljskih kapaciteta najčešće vezanih uz odgoj i razvoj djece, a koji se kroz programe podrške roditeljstvu provodi u širem društvenom kontekstu. Druga razina obuhvaća jačanje roditeljskih kompetencija, intervencijske mjere te pomoć roditeljima u konkretnim problemskim situacijama prilikom odgoja ili razvoja djeteta. Treća se razina odnosi na obrazovanje za posebne ciljne skupine (mlade majke, roditelji djece s posebnim potrebama, trudnice, i sl.), dok

posljednja razina promatra „usmjerenost programa obrazovanja roditelja na promjenu ponašanja (roditelja, a zatim i njihove djece)“ (Stričević, 2011: 132).

Rosić (1995) smatra kako se svi roditelji trebaju pedagoški obrazovati neovisno o profesiji i stupnju općeg znanja, te tumači kako pedagoško obrazovanje obuhvaća i cjelokupno obrazovanje koje u konačnici pospješuje razvoj čovjeka. Kušević (2009) također objašnjava kako se za brojne profesije polažu stručni ispiti te da oni poslovi, čiji je sastavni dio interakcija s drugim ljudima koja može dovesti do nepoželjnih posljedica, zahtijevaju određeni oblik licenciranja, dok s druge strane, društvene uloge koje ne počivaju na profesionalnim odnosima već primarno na privrženosti i bliskosti ne podliježu licenciranju. Stoga se autorica zauzima za dobivanje *licencije za roditeljstvo*, što bi odraslima predstavljalo dopust za ostvarenje roditeljstva, a što se pak iz pedagojske perspektive promatra kao „potvrdu o pedagoškoj kompetenciji budućih roditelja koja omogućuje samostalnu i kvalitetnu skrb roditelja o djetetu“ (Kušević, 2009: 192). Wagner Jakab slaže se s Kušević ističući apsurdnost ulaganja niza godina u vlastito obrazovanje s ciljem stjecanja kompetencija potrebnih za obavljanje profesije, dok za ulogu roditelja ne postoji nikakva vrsta školovanja (2009). S obzirom na ne postojanje nikakvog oblika školovanja roditelja, oni su primorani svoju ulogu obavljati intuitivno ili na temelju znanja i vještina koje su usvojili iz vlastitih obitelji, od vlastitih roditelja.

Iako je pedagoško obrazovanje potrebno svim roditeljima, ipak je nužno uzeti u obzir razlike koje postoje u razini znanja kao i u stupnju osposobljenosti za djelotvoran i pravilan odgojni rad, stoga Jurčević Lozančić i Kunert (2015) smatraju kako je nužno diferencirati obrazovne programe za rad s roditeljima. Stručnjaci, znanstvenici pa i roditelji slažu se s činjenicom kako je pedagoško obrazovanje roditelja potreba, međutim relativno je mala spremnost roditelja na uključivanje u takve programe. Neki od razloga za nepristupanje obrazovnim programima roditelja su teški ekonomski i organizacijski uvjeti življenja, no najčešće je razlog nenaviknutost roditelja na preventivne programe, kao i „loša iskustva stečena kroz tradicionalne metode izvedbe programa“ (Ljubetić, 2007: 79).

Ipak, Ljubetić (2007) smatra kako pedagoško obrazovanje roditelja predstavlja prvi korak u stjecanju roditeljske pedagoške kompetentnosti, dok se drugi korak odnosi na djelotvornu primjenu stečenih znanja u praksi, što u konačnici rezultira smanjenim brojem problema u društvu.

2.5.2. Ciljevi pedagoškog obrazovanja roditelja

Camović (2018: 62) smatra kako se kao ishodišni cilj programa za obrazovanje roditelja ističe osnaživanje, te je taj cilj usmjeren k „aktiviranju roditeljskih snaga, mogućnosti i kompetencija za promjene koje egzistiraju u roditeljskom socijalnom kontekstu“. Nadalje, cilj obrazovanja roditelja prije svega proizlazi iz percepcije roditeljstva. Roditeljstvo se može sagledati kao sklop vještina koje se mogu razviti i tome poučiti roditelje, no ono se također može temeljiti na međusobnim odnosima unutar članova obitelji. Većina suvremenih autora koji raspravljaju o ovoj problematici smatraju kako je povećanje roditeljskih kapaciteta u svrhu unapređivanja odnosa između roditelja i djeteta zapravo cilj obrazovanja roditelja, a ne vježbanje vještina. Osim stjecanja samopouzdanja, roditelji trebaju steći znanja o sebi kao i o djetetu. Bez obzira na različita terminološka određenja i različite definicije obrazovanja roditelja, svi se autori slažu kako je „roditeljska uloga u odgoju i razvoju djece bitna, da roditelji u toj ulozi trebaju odgovarajuće informacije, vještine i podršku te da se roditelji trebaju dobro osjećati u svojoj roditeljskoj ulozi“ (Stričević, 2011: 136). Prema Maleš (1995), cilj obrazovanja roditelja jest uspostavljanje pozitivnog odnosa između roditelja i djeteta, na temelju kojega se potiče razvoj i napredak djeteta.

2.5.3. Svrha programa pedagoškog obrazovanja roditelja

Programi pedagoškog obrazovanja roditelja djeluju s ciljem unaprjeđivanja vještina i znanja roditelja u i o roditeljstvu. Kroz programe obrazovanja, roditelji imaju priliku naučiti kako primjerenije odgovarati a manje automatski reagirati na probleme s kojima se svakodnevno susreću u svojoj roditeljskoj ulozi, te razviti osjećaj optimizma i zadovoljstva (Ljubetić, 2011). Kako bi obrazovni programi pozitivno utjecali na roditeljske postupke u odgoju djece, važno je u obzir uzeti emocionalnu dimenziju roditeljstva te u skladu s tim formirati oblike i programe prilagođene potrebama obitelji. Obrazovni programi za svrhu imaju razumijevanje djetetovog rasta i razvoja u određenoj dobi, razvijanje posebnih odgojnih vještina, omogućavanje razvijanja samosvijesti i samopouzdanja kod roditelja te unaprjeđivanje kapaciteta za odgoj djeteta, dok se obrazovna uloga programa odnosi na razumijevanje vlastitih i djetetovih društvenih, emocionalnih, psihičkih i tjelesnih potreba te na unaprjeđenje odnosa između roditelja i djeteta (Petani, 2012; Ljubetić, 2011). Kako bi u potpunosti bili djelotvorni, obrazovni programi za roditelje nastoje djelovati s namjerom prevencije.

Osnovni ciljevi i oblici rada programa za roditelje moraju biti usklađeni s osnovnim demokratskim načelima, s potrebama djeteta i njegove obitelji, te s važećom nacionalnom strategijom ukoliko je ona nastala „temeljem nacionalne politike društvenog razvoja, procjene

stanja i potreba djece i roditelja na lokalnoj i nacionalnoj razini“ i ukoliko je ona usklađena sa suvremenim znanstvenim spoznajama kao i sa stručnim postignućima (Milanović i sur., 2001: 127).

Iako su obrazovni programi namijenjeni svim roditeljima, Čudina-Obradović i Obradović (2003) pak zapažaju kako se uglavnom najosvješteniji roditelji uključuju u škole za roditelje, te da je najteže privući one roditelje kojima zapravo najviše treba pomoć, a to su: roditelji s nižim ekonomskim stanjem, nižim obrazovanjem, autoritarni roditelji, samohrani roditelji, nezaposleni i nemarni roditelji. Stoga je važno da se obrazovni programi organiziraju tako da budu privlačni roditeljima, da pružaju znanje, potporu i pomoć, te da su vremenski i organizacijski pristupačni.

2.5.4. Teorijski modeli programa za obrazovanje roditelja

Pregledavši pristupe o pozitivnom, djelotvornom roditeljstvu i razmotrivši važnost stjecanja pedagoških kompetencija, stekli smo bolje razumijevanje o predispozicijama, znanjima i ponašanjima koje obrazovni programi o roditeljstvu trebaju podučavati u svrhu poboljšanja života djece i mladih. Određena roditeljska ponašanja ili dimenzije kao i mehanizmi odgovorni za promjene u ponašanju koje pojedini programi poučavaju razlikuju se djelomično i na temelju teorijskih podloga edukacijskih programa za roditeljstvo. S obzirom da teorijski modeli kreiraju sadržaj i fokus programa za obrazovanje roditelja, predstaviti ćemo ih zajedno s informacijama koje pružaju programima za obrazovanje roditelja. Istaknut ćemo tri teorijska modela koja su predstavili Smith i suradnici, te jedan model koji Stolz ističe u svom radu.

2.5.5. Filozofija Carla Rogersa

Refleksivni programi utemeljeni na filozofiji Carla Rogersa koriste se terapijskim pristupom koji polazi od toga da djetetove emocije utječu na njegovo ponašanje ali i na interakciju s roditeljima (Stričević, 2011). U ovakvim programima roditelji uče prepoznati, razumjeti i prihvatiti emocije i osjećaje djeteta te usvajaju tehnike rješavanja konflikta na demokratski način, bez okrivljavanja. Roditelji usvajaju tri osnovne tehnike: aktivno slušanje, ja-poruke (izražavanje osjećaja bez okrivljavanja sugovornika) i metoda 'bez gubitnika' (tehnika koja se sastoji od 6 koraka kojom se nastoji postići kompromis) (Smith i sur., 2002). Jedan od programa utemeljenih na ovoj teoriji jest *Parent Effectiveness Training* (P.E.T.) koji roditelje poučava vještinama potrebnim za razvoj toplih i bliskih odnosa unutar obitelji ispunjenom prihvaćanjem i podrškom.

2.5.6. Teorija Alfreda Adlera

Programi za obrazovanje roditelja utemeljeni na teoriji Adlera smatraju kako „ljudsko ponašanje ima društvenu svrhu, a pojedinac ima potrebu pripadanja i mogućnosti izbora“ (Stričević, 2011: 133). Stoga ovi programi ohrabruju roditelje na stvaranje obiteljskog okruženja gdje se poštuju čvrsto i jasno postavljena pravila i granice (Smith i sur., 2002). Osim toga, programi utemeljeni na ovoj teoriji naglašavaju važnost razumijevanja djetetovih stavova promatrajući njegove kognitivne i unutarnje motivacijske procese, te su usredotočeni na roditeljsku toplinu, prihvaćanje i podržavanje različitih stavova (Stolz, 2011). Roditelje se potiče da pokušaju razumjeti zašto dijete ima potrebu 'loše' se ponašati te da je djetetu potrebno ukazati na posljedice takvog ponašanja. Jedan od programa temeljenih na ovoj teoriji je *Systematic Training for Effective Parenting* (STEP) koji polazi od shvaćanja da se dijete koristi svojim ponašanjem kako bi održalo potrebu za pripadanjem, neovisno o tome shvaćaju li roditelji to ponašanje kao pozitivno ili negativno.

2.5.7. Skinnerova bihevioristička teorija

Obrazovni programi za roditelje utemeljeni na ovoj teoriji usredotočeni su na modeliranje dječjeg ponašanja koristeći se tehnikama nagrade i kazne (Smith i sur., 2002). Roditelje se upućuje na to kako da odrede cilj i postavte nagrade i/ili kazne kojima će oblikovati djetetovo ponašanje do ostvarenja željenog cilja, odnosno ponašanja. Na taj način roditelji sprječavaju nepoželjna ponašanja, a potiču poželjna ponašanja kod djeteta. Stoga, obrazovni programi koji se temelje na ovoj teoriji uglavnom se više fokusiraju na roditeljsku kontrolu nego na roditeljsku toplinu, te nastoje umanjiti značaj unutarnjih stanja, kao što su djetetove emocije ili motivi. Iako postoje pokazatelji kako je primjenjivanje kazne, dugoročno gledano, neučinkovito te da takvi pristupi dovode do ponašanja koja su proizvedena zbog vanjskih utjecaja, a ne zbog unutarnjih motiva, ipak ovakav tip modeliranja pokazao se učinkovitim među dvije različite populacije – kod djece s poteškoćama u učenju i kod mladih s problemima u ponašanju (Stolz, 2011). Primjer programa utemeljenog na Skinnerovoj teoriji je *Parent Project* koji je uglavnom usmjeren na roditelje djece problematičnog ponašanja (ona djeca koja bježe od kuće ili iz škole, konzumiraju drogu ili alkohol, koja su nasilna i slično). Voditelji ovog programa uče roditelje kako utjecati na ponašanje djece i kako ih motivirati da promijene svoje ponašanje koristeći se pritom pozitivnim i negativnim potkrepljenjem. Za razliku od programa utemeljenih na filozofiji Carla Rogersa, koji su usmjereni na poboljšanje odnosa roditelj-dijete, poboljšanje obiteljske komunikacije i na razvoj međusobnog poštovanja, programi zasnovani na Skinnerovoj teoriji za cilj imaju modifikaciju dječjeg ponašanja (Wolfe, 1999).

2.5.8. Teorija privrženost Johna Bowlbya

Heidi E. Stolz (2011) u svom radu uz navedene teorijske modele, te još dva druga teorijska modela, ističe i teoriju privrženosti, kojoj ćemo se također posvetiti u ovom radu. Naime, John Bowlby izgradio je teoriju privrženosti koja se temelji na pretpostavci da je povezanost sa skrbnikom prvobitni i osnovni oblik odnosa roditelj-dijete gdje dijete traži utjehu i sigurnost od dosljednog, stalozhenog i odgovornog skrbnika. Obrazovni programi za roditelje koji se temelje na ovoj teoriji usredotočeni su na pomaganje roditeljima da razviju pozitivne oblike privrženosti sa svojom djecom tako da postanu svjesniji i obrazovaniji po pitanju djetetovih emocionalnih potreba, te da bolje razumiju osjećaje djece (Stolz, 2011). Stoga se ovi programi prvobitno fokusiraju na dimenziju roditeljske topline, i nastoje se također fokusirati na novorođenčad i malu djecu, s obzirom da su rane godine osjetljivi period za uspostavljanje sigurne privrženosti. Prema ovoj teoriji, stabilna privrženost između roditelja i djeteta je temelj za budući pozitivan odnos između istih. Jedan od programa utemeljenih na ovoj teoriji jest *Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting* (STEEP) unutar kojeg se poticanjem osnivanja stabilne privrženosti između roditelja i djeteta, odgojitelji trude pozitivno utjecati na interakciju i odnos roditelja i djeteta u budućnosti.

Nakon kratke analize ovih teorijskih modela možemo zaključiti kako su programi utemeljeni na filozofiji Carla Rogersa i na teoriji privrženosti usmjereni na razvijanje dimenzije roditeljske topline, odnosno emocionalnosti, dok su programi utemeljeni na teoriji Adlera i Skinnerovoj biheviorističkoj teoriji usmjereni na razvijanje dimenzije roditeljske kontrole. Iako se obrazovni programi za roditelje koji proizlaze iz ovih modela razlikuju, ipak se pokazalo kako su svi ovi pristupi učinkoviti u određenim i prikladnim uvjetima te s određenom i prikladnom populacijom. Upravo to ukazuje na jedan od izazova u obrazovanju roditelja, a to je da ne postoji jedan univerzalni pristup podučavanju roditelja. Stoga je vrlo važno omogućiti svakom roditelju odgovarajući mu program.

2.5.9. Djelotvornost obrazovnih programa za roditelje

Uzevši sve navedeno u obzir, možemo reći da roditeljska ponašanja značajno utječu na djecu te da se djelotvorna roditeljska ponašanja mogu naučiti i usvojiti. Dugogodišnjom praksom se pokazalo da se pružanjem pomoći roditeljima smanjuje vjerojatnost njihova nepoželjnog i neprimjerenog roditeljskog stila i postupaka, stoga je važno obuhvatiti što je moguće više roditelja rizičnog ponašanja. Buntingov izvještaj o istraživanju o brojnim programima usmjerenim na različite populacije otkriva kako programi za edukaciju roditelja pozitivno utječu i poboljšavaju ponašanja djece te odnos između roditelja, proširuju znanje o

majčinstvu i potiču samopouzdanje, smanjuju majčinsku depresiju i stres te poboljšavaju interakciju između majke i djeteta (Stolz, 2011). Programi za obuku roditelja pomažu pri povećanju roditeljskog osjećaja za empatiju te pomažu roditeljima pri uspostavi boljeg odnosa s njihovom djecom. Nekoliko istraživanja je pokazalo da se uz pomoć programa za obuku roditelja smanjuju negativna roditeljska ponašanja, dok je drugim istraživanjima dokazano kako se kod djece roditelja, koji su pohađali programe za obuku, javlja manje problema u ponašanju. Čudina-Obradović i Obradović (2003) smatraju kako su obrazovni programi za roditelje uspješniji ukoliko su bolje sadržajno i metodički osmišljeni, te ukoliko sadrže što više elemenata osobne brige te praćenja za svakog sudionika u programu.

2.6. PRIPREMA ZA RODITELJSTVO U SVIJETU I KOD NAS

Mlade treba pripremiti za brak i roditeljstvo kako bi bili pripravnici za međusobno razumijevanje, poštovanje, iskrenost, toleranciju, osjećaj dužnosti i odgovornosti, te kako bi stekli smisao za zajednički život i uzajamnu ljubav. Vukasović ističe kako odnosi u braku i obitelji imaju snažan utjecaj na sve druge ljudske odnose, te da su čovjekova sreća i radost usko povezani s brakom i obiteljskim životom (Stevanović, 2000). Iz tog razloga je važno što ranije mlade pripremati za postojan brak te harmoničan život u obitelji. Osim toga što bračni partneri trebaju naučiti kako održati zdrav i kvalitetan odnos, trebaju steći znanja i o zadacima odgoja, te odgojnim sredstvima i metodama. Pripreme mladih za brak i roditeljstvo mogu provoditi institucije, poput škola, fakulteta i vjerskih ustanova, ali i neki vaninstitucionalni oblici, poput savjetovališta, tečajeva, obiteljska, pedagoška i psihološka literatura.

2.6.1. Programi edukacije roditeljstva u svijetu

Brojne su vlasti diljem svijeta prepoznale potrebu za edukacijom roditelja, s ciljem povećanja kompetentnosti roditelja ali i s ciljem postizanja istinske ispunjenosti kod roditelja kada vide svoju djecu kao odrasle sretne i odgovorne osobe.

Najrazvijenije države svijeta započele su s osnivanjem programa za poticanje ranog razvoja. Od brojnih programa za edukaciju roditelja, spomenut ćemo *Koraci prema djelotvornom i ugodnom roditeljstvu* te *Početna prednost* koji se provode u Sjedinjenim Američkim Državama, zatim *Siguran početak* koji se provodi u Velikoj Britaniji te *Program Pozitivnog roditeljstva* u Australiji. Neke od ovih programa, ali i mnoge druge, podržava Svjetska banka smatrajući ih najisplativijim investicijama za društveni razvoj, vjerujući kako programi ranog razvoja djece zapravo predstavljaju ulaganje u društvo.

2.6.2. Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting (STEEP) – program pedagoške edukacije roditelja u SAD-u

STEEP je program rane intervencije, zasnovan na teoriji privrženosti, kojeg su osnovali Martha Farrell Erickson i Byron Egeland u SAD-u 1986.godine. Ovaj program proizlazi iz rezultata longitudinalnog istraživanja provedenog u Minnesoti na visoko rizičnim majkama i njihovoj djeci, usmjerenog na promjenu unutrašnjih radnih modela kao i na kvalitetu interakcije i društvene potpore (Suess, Kissgen, 2005). Glavna i osnovna aktivnost ovog programa je gledanje videa s majkama u kućnim posjetama, stavljajući u središte majčinsku snagu i pružajući im podršku kako bi postigle djelotvorno i ugodno roditeljstvo. Program uključuje kućne posjete koje se provode svaka dva tjedna, počevši od trudnoće pa sve do navršene

djetetove druge godine, te grupe za majke koje majke pohađaju također jednom u dva tjedna nakon rođenja djeteta (URL 5). Program se odvija na pretpostavci da sigurna povezanost roditelja i djeteta uspostavlja dugoročne obrasce zdravih odnosa i interakcija. Kroz kućne posjete i grupne radionice, voditelji STEEP-a rade zajedno s roditeljima kako bi im pomogli razumjeti razvoj njihovog djeteta. Roditelji uče kako osjetljivo i predvidljivo odgovarati na potrebe djeteta te kako donositi odluke koje osiguravaju sigurno i podržavajuće okruženje za cijelu obitelj (URL 6).

Teme i strategije koje se obrađuju u ovom programu su sljedeće:

- 1) Kreiranje stvarne prakse temeljene na odnosu, od početka obuke do kraja
- 2) Promicanje razumijevanja, osjetljivosti i responsivnosti koristeći se video snimanjem i promatranjem
- 3) Planiranje i vođenje grupa za roditelje
- 4) Testiranje i pružanje podrške roditeljima propitujući kako njihovi prethodni odnosi utječu na trenutne stavove i odgojne postupke
- 5) Korištenje ekološkog pristupa kako bi se smanjio rizik i povećala podrška koju roditelji pružaju sebi i svojoj djeci (URL 6)

Program izravno pruža usluge roditeljima odnosno skrbnicima te se bavi sljedećim problemima: nedostatak znanja o djetetovom razvoju, neosjetljivo roditeljstvo, upravljanje i svladavanje bijesa, donošenje štetnih životnih odluka, izolacija i/ili povezanost s štetnim vršnjačkim grupama koje podcjenjuju roditeljstvo. Ciljevi ovoga programa su sljedeći:

- 1) Poboljšati znanja i razumijevanja roditelja o djetetovom ponašanju i razvoju
- 2) Poboljšati roditeljsku osjetljivost i responsivnost na djetetove potrebe
- 3) Poboljšati roditeljske vještine suočavanja s problemima, te načine donošenja odluka koje se odnose na planiranje vlastite budućnosti ali i budućnosti djeteta
- 4) Ojačati mrežu obiteljske podrške, uključujući i formalne i neformalne resurse
- 5) Poboljšati refleksivnu sposobnost roditelja jer je ona povezana s tim kako prethodni odnosi roditelja utječu na njihovo zadovoljavanje odnosno zanemarivanje potreba djeteta (URL 6).

S obzirom da su interakcije vođene unutarnjim doživljajima, STEEP program na integrativni način razmatra povijest privrženosti i unutrašnje radne modele privrženosti kao i vlastite (sagledati prošlost, učiti iz nje i nastaviti dalje) (Suess, Kissgen, 2005). Drugim riječima, ovaj program razmatra način na koji unutrašnji doživljaji i roditeljska briga

međusobno utječu na promjenu drugoga. Grupne radionice pružaju ne samo priliku za izgrađivanje društvene potpore već pružaju i informacije o djetetovom razvoju i roditeljstvu.

2.6.3. Head Start Program - program pedagoške edukacije roditelja u SAD-u

Program *Početna prednost* (Head start) je program američkog Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi pokrenut 1965. godine, koji djeci, njihovim roditeljima te zajednici pruža podršku kroz sveobuhvatno obrazovanje, te zdravlje i prehranu. Program je prvotno zamišljen kao program ljetne škole za siromašnu djecu kako bi ih se poučilo osnovnim znanjima potrebnim za pohađanje osnovne škole. Međutim, ubrzo je ustanovljeno kako je nemoguće u šest tjedana predškole nadoknaditi pet godina siromaštva, te je stoga program izmijenjen i kreiran tako da potiče stabilne obiteljske odnose, poboljša djetetovo psihofizičko blagostanje, te uspostavi okruženje pogodno za razvoj snažnih kognitivnih vještina i sposobnosti (URL 7). Unutar ovog programa postoje mnogi potprogrami i aktivnosti, a neki od njih su sljedeći:

- 1) Program promicanja zdravih prenatalnih ishoda, zdravih obitelji, ali i razvoj djeteta od samog poroda pa na dalje
- 2) Program stvaranja zdravog razvoja i obrazovanja djece u dobi od treće do pete godine, koja su dio obitelji s niskim prihodima
- 3) Program pružanja podrške roditeljima za samostalno prepoznavanje i ispunjavanje vlastitih ciljeva, te njegovanje vlastite djece
- 4) Program pružanja usluga za djecu migranata i sezonskih poljoprivrednih radnika (URL 7).

Program Head Start ohrabruje ulogu roditelja, smatrajući ga najvažnijim učiteljem svog djeteta, te istovremeno nastoji izgraditi odnose s obiteljima unutar kojih se odvija pozitivan odnos roditelj-dijete, obiteljsku koheziju, ali i veze s vršnjacima. Danas je ovaj program namijenjen roditeljima djece u dobi do treće godine i trudnicama, te obuhvaća usluge „obrazovanja, projekcija i praćenja kampanja za zdravlje, razvoj i ponašanje, sigurnost, društveno i emocionalno zdravlje, ishranu, osnaživanja obitelji, socijalne usluge, usluge za djecu s teškoćama u razvoju“ (Jelenić Aćimović, 2016: 35).

Istraživanja provedena 2010. godine pokazuju da program Head Start nije uspio poboljšati kognitivne sposobnosti sudionika, kao ni znanje jezika, pismenosti, matematičke vještine, pa niti školski uspjeh općenito (URL 8). No, ovaj je program ipak dao i pozitivne rezultate, koji se odnose na utjecaj na roditeljstvo. Dakle, uočeno je da oni roditelji koji su pristupili ovome

programu, za razliku od onih roditelja koji nisu, imaju uspješniji stil roditeljstva, pokazuju visoku kontrolu discipline te veliku toplinu prema djetetu (URL 8).

Program Head Start je jedan od najdugovječnijih programa s ciljem rješavanja sustavnog siromaštva u SAD-u, te se čak i u Hrvatskoj provodi unazad zadnjih dvadeset godina pod nazivom *Korak po korak*.

2.6.4. Sure Start program – program pedagoške edukacije roditelja u Velikoj Britaniji

Program *Siguran početak* (Sure Start) osnovala je Vlada Velike Britanije 1998.godine po uzoru na već spomenuti američki Head Start program, te australski Head Start program. Tokom stvaranja programa postojale su brojne inicijative te su se kasnije udružile kako bi stvorile centar pod nazivom *Siguran početak*, te se u konačnici odgovornost za centar prebacila na lokalnu samoupravu. Cilj ovog programa je pružiti djeci najbolji mogući početak života na način da se poboljša skrb djece, rano obrazovanje, zdravlje te pruži podrška obitelji, s naglaskom na razvoj zajednice (URL 9). Kako bi se postigao ovaj cilj, jedna od zadaća programa jest smanjenje siromaštva, fokusirajući se na posebno ugrožena područja.

Program nastoji pružiti podršku roditeljima, tako što im daje potrebne savjete i informacije o roditeljstvu, te informacije o dostupnim, ciljanim i zdravstvenim uslugama. Osim toga, program roditeljima pruža prenatalnu i postnatalnu podršku, podršku za dojenje, podršku u prestanku pušenja, terapije jezika i govora, i slično (URL 9). Program također roditelje potiče na osposobljavanje i zapošljavanje.

Program *Sure Start* naglašava preventivno djelovanje, ističući kako rana intervencija i potpora ne samo da smanjuju raspad obitelji, već i jačaju spremnost djece da doprinose društvu. Program je usredotočen na šest razina ishoda koje treba omogućiti djeci: da su djeca zdrava, da uživaju u učenju i postignućima, žive u sigurnosti i stabilnosti, žive u društvu koje poštuje njihova prava, doživljavaju ekonomska i ekološka blagostanja, pozitivno doprinose zajednici i društvu (URL 10).

2005. godine, evaluacijom ovog programa pokazano je kako njegov utjecaj ipak nije toliko valjan koliko se očekivalo. No, 2007.godine provodi se novo istraživanje, koje pak pokazuje nešto pozitivnije rezultate u *Sure Start* programu. Naime, ovim je istraživanjem pokazano da program doprinosi razvoju roditeljskih vještina te da se problematično ponašanje djece smanjuje (URL 9). Roditelji su naučili kako pomoću pohvala i poticaja mogu poboljšati djetetovo ponašanje, te kako je nužno postavljati jasna očekivanja, granice i strategije za

problematična ponašanja, ali i dosljedno primjenjivati posljedice za takva ponašanja. Sve to u konačnici rezultira boljim odnosom između roditelja i djeteta.

2.6.5. The Positive Parenting Program (Triple P) - program pedagoške edukacije roditelja u Australiji

Program Pozitivnog roditeljstva smatra se jednim od najpoznatijih programa pedagoške edukacije roditelja koji se provodi već više od 30 godina u Australiji, a razvio se iz malog programa namijenjenog roditeljima djece predškolske dobi. Program je osnovao Matthew R. Sanders zajedno sa svojim kolegama na Sveučilištu u Australiji kojemu je glavni cilj spriječiti ili otkloniti značajne ponašajne, emocionalne ili razvojne probleme kod djece u dobi do šesnaeste godine unaprjeđenjem znanja, vještina i samopouzdanja roditelja (de Graaf i sur., 2008).

Triple P jest program roditeljstva koji ne govori kako biti roditelj, nego kroz brojne strategije pruža ideje i načine koji vode ka pozitivnom roditeljstvu. Program roditeljima omogućava odgajanje sretne i samouvjerene djece, svladavanje lošeg ponašanja tako da svi ukućani mogu bolje uživati u obiteljskoj zajednici, postavljanje granica i obaveza koje će se poštovati i slijediti, poticanje poželjnog ponašanja, vođenje bolje brige o sebi te stjecanje osjećaja sigurnosti da rade ispravnu stvar (URL 11). Stoga možemo reći kako je ovaj program pozitivnog roditeljstva višerazinski te je prvenstveno orijentiran na podršku roditeljima. Program sadrži pet osnovnih pozitivnih roditeljskih načela:

1. Stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja
2. Stvaranje pozitivnog radnog okruženja
3. Korištenje asertivne discipline
4. Postavljanje realnih očekivanja
5. Vođenje brige o sebi (Sanders, 2008).

Program sadrži pet razina intervencije te je usmjeren na pet različitih razvojnih razdoblja: novorođenčad, mala djeca, predškolci, osnovnoškolci, i tinejdžeri. Unutar svakog razvojnog razdoblja stupanj intervencije može varirati od vrlo širokog (usmjeren na čitavu populaciju) pa do vrlo uskog (usmjeren samo na djecu rizičnog ponašanja). Ova fleksibilnost omogućava odgojiteljima odrediti stupanj intervencije u okviru svojih usluga i mogućnosti. Ovaj se programi također bavi društvenim kontekstima koji utječu na svakodnevni život roditelja: mediji, obrazovni sustav, politički sustav, vjerske organizacije,... (URL 12).

Uzevši u obzir da roditelji imaju različite potrebe, potrebno im je ponuditi različite načine pružanja pomoći, stoga Triple P programi nude različite oblike pomoći, a to su: kratki sastanci s roditeljima koji uključuju seminare i rasprave, potom jedan na jedan pomoć, trajna podrška u grupama, mini tečajevi, online programi i slično (URL 13).

Evaluacijom *Programa Pozitivnog roditeljstva* znanstveno je potvrđena njegova učinkovitost bez obzira na obiteljsku strukturu, kulturu ili socio-ekonomsku skupinu, te je dokazano kako:

1. *Programi Pozitivnog roditeljstva* smanjuju problematično ponašanje kod djece te poboljšavaju roditeljske vještine i blagostanje roditelja
2. *Programi Pozitivnog roditeljstva* smanjuju stopu zlostavljanja djece, smanjuju stopu udomiteljstva te smanjuju hospitalizaciju djece zbog ozljeda od zlostavljanja
3. U sredinama gdje su *Programi Pozitivnog roditeljstva* pristupačniji, djeca imaju manje ponašajnih i emocionalnih problema
4. Roditelji koji sudjeluju u *Programima Pozitivnog roditeljstva* su rjeđe pod stresom, manje su depresivni i ne koriste se oštrim mjerama discipliniranja
5. Roditelji djece s autističnim poremećajem koji pohađaju *Program Pozitivnog roditeljstva* navode kako su zadovoljniji kao roditelji, da se ponašanje njihove djece popravilo te da se njihov partnerski odnos poboljšao
6. Roditelji koji su završili *Program Pozitivnog roditeljstva* navode kako se osjećaju pouzdaniji u ulozi roditelja, da su manje ljuti i depresivni nego prije pohađanja programa (URL 14).

2.6.6. Suvremeni programi edukacije roditelja u Hrvatskoj

Dok su u zapadnim zemljama edukacijski programi namijenjeni roditeljima vrlo razvijeni, u Hrvatskoj su takvi programi mnogim roditeljima nepoznanica. No ipak, u posljednje vrijeme i kod nas stručnjaci, roditelji i svi oni koji su uključeni u rad s djecom ističu potrebu za educiranjem roditelja, te je sve veća potražnja za različitim programima, savjetovalištima i informacijama. Zbog te potrebe danas u Hrvatskoj djeluje dosta škola za roditelje, radionica, savjetovališta, programa za edukaciju roditelja, a spomenut ćemo UNICEF-ov program *Rastimo zajedno* te program Centra za roditeljstvo - *Roditeljstvo i rani razvoj*. Cilj programa pedagoške edukacije roditelja jest stvaranje kompetentnog roditelja.

2.6.6.1. Rastimo zajedno – program UNICEF-a

Program 'Rastimo zajedno' proizašao je iz šireg programa za rani razvoj djece i podršku roditeljstvu 'Prve 3 su najvažnije!', te se u Hrvatskoj provodi od 2008. godine. Program

obuhvaća roditelje djece u dobi do četiri godine s obzirom na spoznaje o tome da se prve tri godine života smatraju osobito važnima za razvoj ljudskog bića, jer se u tom periodu postavljaju temelji cjelokupnog razvoja te životnih mogućnosti i prilika, zatim da u tim prvim godinama djetetova života roditelji imaju ključnu ulogu jer oni zadovoljavaju osnovne potrebe djeteta, pružaju mu emocionalnu toplinu te usmjeravaju djetetovo učenje i razvoj, i u konačnici da roditelji trebaju podršku kako bi kvalitetno ispunili svoje roditeljske dužnosti (URL 1).

Svrha ovog programa je omogućiti protok informacija, potrebnih znanja, vještina, ali i podrške koje će roditeljima koristiti u ispunjavanju svojih roditeljskih odgovornosti, ali će im i pomoći u njihovom i djetetovom rastu i razvoju (Pećnik, Starc, 2010). Glavni cilj ovog programa je izgraditi poticajno i osnažujuće okruženje u kojemu će roditelji zajedno s voditeljima programa i s drugim roditeljima razmijeniti ideje o načinima svog roditeljstva, ali i o načinima na koje se oni odnose prema svome djetetu. Nadalje, u tom okruženju roditelji imaju mogućnost spoznati sami sebe kao roditelja, upoznati se s nekim drugim načinima odnošenja prema djetetu, upoznati se s „znanstvenim stajalištima o pozitivnoj interakciji roditelja i djeteta, kao i o roditeljstvu na dobrobit djeteta (i roditelja)“ (Pećnik, Starc, 2010: 40).

Program 'Rastimo zajedno' sadrži jedanaest konceptualno i tematski povezanih radionica:

1. Roditelji 21.stoljeća
2. Četiri stupa roditeljstva
3. Roditeljski ciljevi i psihološke potrebe djeteta
4. Sva naša djeca i kako ih volimo
5. Slušanje – važna vještina roditeljstva
6. Kako dijete uči o svijetu oko sebe?
7. Postavljanje granica: zašto i kako?
8. Biramo i kreiramo rješenja
9. Roditeljske odgovornosti i još poneka pitanja
10. Biti roditelj: utjecaji i izbori
11. Završetak i novi početak (Pećnik, Starc, 2010).

Dvosatne radionice, u kojima sudjeluje 8-12 roditelja, provode posebno educirani timovi stručnjaka koji uključuju pedagoge, psihologe, defektologe, socijalne radnike, defektologe, odgojitelje, logopede. Tijekom radionice koriste se brojni oblici rada koji se razlikuju s obzirom na cilj i sadržaj pojedine aktivnosti (URL 2). Uz PPT prezentacije, kroz radionice se provode razne vježbe, rad na zadacima, razgovara se o određenim temama te se dijele iskustva. Tijekom

radionice roditelji i voditelji preispituju temeljne vrijednosti na kojima počiva roditeljstvo, usvajaju se znanja o potrebama djece i roditelja kao i o načinima zadovoljavanja istih, vježbaju se komunikacijske vještine te se raspravlja o pitanjima za koja roditelji iskažu interes. Svaka od radionica oblikovana je „u skladu s teorijskim osnovama i ishodištima programa i u skladu s iskustvom neposrednih provoditelja i korisnika programa“, a osim toga, program je „podvrgnut kvalitativnoj i kvantitativnoj evaluaciji ishoda“ (Pećnik, Starc, 2010: 41).

Rezultati evaluacije ukazuju na uspješnost projekta pri postizanju planiranih ciljeva, stoga se ovaj program kvalificira kao intervencija utemeljena na dokazima. Pohađanjem ovog programa jača se odnos između roditelja i djeteta koji je ključan za razvoj djeteta, dok pak s druge strane slabe čimbenici koji često vode ka zanemarivanju ili zlostavljanju djeteta. Osim toga, evaluacijom programa 'Rastimo zajedno' utvrđeno je kako po završetku ovog programa roditelji mijenjaju svoj odnos prema djetetu, na način da dijete više uvažavaju kao osobu, mijenjaju i svoje odgojne postupke kojima sada poštuju djetetovo dostojanstvo, roditelji se također po završetku programa osjećaju djelotvornije u svojoj roditeljskoj ulozi, ali se i češće uključuju u razvojno-poticajne aktivnosti s djetetom, dok se u razvojno-nepoželjne aktivnosti uključuju rjeđe nego prije pohađanja programa (URL2).

2.6.6.2. Roditeljstvo i rani razvoj – Centar Prirodno roditeljstvo

Osnivač Centra Prirodno roditeljstvo, Tomislav Kuljiš, kroz svoju je šestogodišnju edukaciju za terapeuta stekao duboke uvide o formiranju osobnosti te spoznaje o tome da svi problemi odraslih s kojima se terapeuti bave zapravo proizlaze iz najranijeg životnog razdoblja, te da je zadatak terapeuta 'popraviti' pogreške i propuste roditelja. On tvrdi da čak i ona traumatska iskustva koja su nastala u kasnijem stadiju života ne bi bila tako razorna da iskustva iz ranog životnog perioda nisu učinila osobu „podložnom imanju trajnih posljedica nakon novih povrjeđujućih iskustava kao što su emocionalni, bračni, poslovni problemi ili krize“ (URL 3).

Zaključivši kako svi problemi u kasnijoj dobi zapravo imaju korijenje u najranijem životnom periodu, Kuljiš postavlja pitanje: Bi li roditelji radili te stvari svojoj djeci da su imali spoznaje o tako razornim posljedicama? S ciljem da roditeljima približi te spoznaje i upozori ih na posljedice i rezultate određenih odnosa i metoda odgoja, koje roditelji u neznanju i dan danas primjenjuju na svojoj djeci, osniva Centar Prirodno roditeljstvo koji omogućuje roditeljima duboko razumijevanje svog djeteta te njegovih potreba i doprinosi procesu dizanja svijesti u današnjem društvu o utjecaju iskustava iz najranijeg perioda na kvalitetu života osobe. Kuljiš se protivi onome što govori zastarjela bihevioralna dječja pedagogija i psihologija koje djeteta i njegov doživljaj svijeta i samih roditelja zanemaruju i ne razumiju, te ne prepoznaju djetetove

stvarne potrebe, stoga se okreće programima edukacije „iz područja razvojne psihologije, neuroznanosti, različitih dubljih psihoterapeutskih pravaca“ (URL 3).

Cilj ovog centra je proširivanje ovih znanja i spoznaja u društvu, pružanje mogućnosti roditeljima da budu još bolji kako bi svoju djecu mogli još bolje 'posložiti', te, kroz napredne programe, educirati nove generacije stručnjaka za rani razvoj kao i terapeuta osobnog razvoja, koji će nastaviti širiti ova znanja i djelovati kroz prevenciju ili podršku. Misija Centra Prirodno roditeljstvo jest „rad na podizanju svijesti u društvu o krucijalnoj važnosti prvih godina djeteta i preduvjetima njegovog cjelovitog razvoja“ te u tom cilju centar djeluje kroz: informiranje javnosti putem medija, kreiranje i provođenje programa, stručnu podršku i terapeutski rad (URL 3).

Roditeljstvo i rani razvoj je program koji pruža uvid u važnost djetetovog ranog razdoblja i njegovog utjecaja na kreiranje buduće osobnosti. Program omogućava roditeljima sagledavanje stvarnih djetetovih potreba te im daje inspiraciju za odnos koji će rezultirati cjelovitim razvojem djeteta, što u konačnici značajno utječe na djetetovo cjeloživotno funkcioniranje i kvalitetu života. Ovaj se program osim kroz snimljena video predavanja, provodi i u manjim skupinama kroz iskustvene radionice te interaktivna predavanja. Program sadrži deset predavanja, a to su sljedeća:

1. Primarne potrebe i povezanost
2. Emocionalni razvoj
3. Razvojne faze
4. Razvoj mozga
5. Osjećaj osobne vrijednosti
6. Razvoj osjećaja sebe
7. Faza 'Neću' i kontriranje
8. Postavljanje granica
9. Emocionalno sazrijevanje
10. Intelaktualni razvoj djeteta (URL 4).

Po završetku ovog programa roditelji spontano postaju bolji te uspijevaju ostvariti znatno dublji odnos sa svojim djetetom. Sada kada imaju spoznaju o tome što dijete zapravo treba od njih, kod roditelja se javlja snažni motiv da svom djetetu pruže roditeljstvo koje će formirati osobu bez problema, koja nosi sigurnost u sebi, osjećaj osobne vrijednosti, povjerenje u život, sposobnost dobre socijalne i emocionalne interakcije kao i sve ono što uobičajene odgojne

metode narušavaju (URL 4). Program omogućava roditeljima osvijestiti prirodno, djetetu neophodno roditeljstvo, koje svaki roditelj nosi u sebi, no koje otežavaju individualne povrede i podsvjesne traume. Iz Centra smatraju kako je ovaj program najučinkovitiji ukoliko se osoba tokom predavanja zapita kako je sama prošla kao dijete te sagleda rezultate vlastitog ranog perioda na sebi. Upravo kroz osobna iskustva i uvide ove teme zadobiju dublji smisao i tek tada roditelj može dobiti stvarni motiv da svom djetetu pruži roditeljstvo kakvo ono očekuje i treba.

3. METODOLOGIJA RADA

3.1. Problem istraživanja

Kao problem istraživanja postavlja se prikaz razmišljanja roditelja o usvajanju znanja nužnih za odgoj djeteta ali i općenito informiranost o raznim obrazovnim programima za roditeljstvo, te svijest roditelja o važnosti njihove uloge u životu njihova djeteta.

3.2. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati mišljenja roditelja o važnosti stjecanja znanja potrebnih za odgoj djeteta, te saznati na koje načine roditelji dolaze do informacija bitnih za pristupanje odgoju. Osim toga, cilj istraživanja je također saznati iskustva onih roditelja koji su pristupili određenim edukacijskim programima za roditeljstvo. U konačnici, ovim istraživanjem će se pokušati pronaći razlika u mišljenjima onih roditelja koji nisu pristupali edukacijskim programima za roditeljstvo i onih roditelja koji su pristupali navedenome.

3.3. Zadaci istraživanja

Zadaci istraživanja proizlaze iz postavljenog problema i cilja, a to su sljedeći:

1. Ispitati mišljenja roditelja o važnosti stjecanja određenih znanja o odgoju djece
2. Ispitati roditelje na koji način dolaze do informacija o odgoju djece
3. Ispitati roditelje koliko su upoznati s različitim oblicima pedagoškog obrazovanja roditelja
4. Ispitati razloge roditelja za pristupanje edukacijskim programima za roditeljstvo
5. Ispitati roditelje o sadržajima i iskustvima stečenim tijekom trajanja edukacijskog programa za roditeljstvo
6. Ispitati roditelje koje izvore informacija o odgoju smatraju najpouzdanijima
7. Usporediti spoznaje i mišljenja onih roditelja koji samostalno stječu znanja o odgoju i onih roditelja koji su sudjelovali u nekom od oblika pedagoškog obrazovanja roditelja

3.4. Metoda i instrumenti istraživanja te postupak provedbe

U svrhu provođenja ovog istraživanja korištena je metoda polu-strukturiranog intervjua, dok je protokol intervjua (Prilog 1) korišten kao instrument za realizaciju metode. Polustrukturirani je intervju odabran iz više razloga, prvenstveno kako bi se ispitanici, uz

postavljena pitanja, osjećali slobodno dodati svoja dodatna promišljanja koja su usko povezana s postavljenom temom. Osim toga, polu-strukturirani intervju je odabran kako bi se i tijekom samog razgovora ispitanicima mogla postaviti dodatna potpitanja. Drugim riječima, dok je tema intervjuja unaprijed zadana, sama forma i redoslijed podložni su izmjenama. Nadalje, intervju se provodio na dva načina, a ispitanici su bili unaprijed obavješteni da će njihovi odgovori ostati anonimni te da će se koristiti isključivo u akademsku svrhu. Intervju se u većini slučajeva provodio razgovorom uživo, tijekom kojega su ispitanici odgovarali na postavljena pitanja, a njihovi odgovori snimani su diktafonom na mobitelu te su kasnije transkribirani. U nekoliko slučajeva ispitanici nisu bili u mogućnosti uživo odgovoriti na pitanja, stoga su odgovorili na pitanja putem e-maila. Svi ispitanici su dobrovoljno pristali na sudjelovanje u istraživanju.

3.5. Ispitanici

Skupina na kojoj je provedeno istraživanje sastoji se od 12 ispitanika, svi su ispitanici roditelji od kojih je njih pet muškaraca, a sedam žena. Ova skupina obuhvaća roditelje u starosti od 26 do 44 godina, najviše njih ima samo jedno dijete, nekoliko njih ima dvoje, a samo jedan od roditelja troje djece. Što se tiče stupnja obrazovanja, najviše ih je sa završenim diplomskim sveučilišnim studijem, njih dvoje sa završenim preddiplomskim sveučilišnim studijem i njih dvoje sa završenom srednjom stručnom spremom. Najviše je ispitanika sa područja Županje, dok je nekoliko njih iz Zadra i Zagreba. Kada govorimo o radnom statusu, njih je deset zaposleno, a samo je dvoje nezaposleno.

3.6. Vrijeme i mjesto ispitivanja

Intervjuiranje ispitanika provodilo se kroz studeni i prosinac 2019. godine. Intervjuiranje uživo se provodilo u Zadru i Županji s ispitanicima s tih područja, dok su ispitanici s područja Zagreba odgovorili na pitanja intervjuja putem e-maila.

3.7. Obrada podataka

Prikupljeni podaci obrađeni su interpretativno, potom grupirani prema postavljenim zadacima te u konačnici prema postavljenim pitanjima, protokolom intervjuja.

4. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Analiza i interpretacija rezultata ovog istraživanja prikazana je u potpoglavljima, dok su odgovori na pitanja intervjuja grupirani prema pripadajućima zadacima. U prikazu dobivenih rezultata interpretativno su navedeni najučestaliji odgovori ispitanika, ali i poneki odgovori koji su se izdvojili od ostalih, a vrijedni su spomena, primjerice neki sadržaji usvojeni kroz program ili iščitavanjem stručne literature. S obzirom da je unaprijed rečeno kako će ispitanici ostati anonimni, prilikom navođenja njihovih primjera u interpretaciji ne navode se njihova imena.

4.1. Važnost stjecanja određenih znanja o odgoju djece

U ovoj skupini pitanja cilj je bio spoznati kako roditelji doživljavaju svoju roditeljsku ulogu, koje karakteristike smatraju nužnima za odgoj djece te iznijeti svoje mišljenje o pedagoškom obrazovanju i informiranju roditelja.

Na prvo pitanje koje glasi *Što za Vas znači 'Biti roditelj'?*, dobiveni su očekivani odgovori, pa tako ispitanici za odgovor na prvo pitanje u većini slučajeva daju da biti roditelj sa sobom nosi veliku odgovornost te da je roditeljska uloga najzahtjevnija, ali u isto vrijeme najljepša životna uloga. Isto tako, ispitanici spominju kako roditelj svojoj djeci treba omogućiti i pružiti sve ono što im je potrebno da krenu pravim putem te da izrastu u sretne i zadovoljne ljude, te da to zahtijeva puno vremena, pažnje, odricanja, žrtvovanja, ali i ljubavi. Jedna majka ističe kako za nju roditelj znači biti „učitelj života svojoj djeci“, dok druga naglašava da roditelj znači biti „prijatelj djetetu, suputnik i uzor kroz njegovo odrastanje, ali i cijeli život“. Jedna ispitanica, osim što navodi odgovornost i ljubav prema djetetu, ističe kako roditeljska uloga zahtijeva stalno učenje o razvoju i potrebama djece te praćenje i oslušivanje vlastitog djeteta i njegovih zahtjeva.

Na drugo pitanje koje glasi *Smatrate li da je potrebno steći određena znanja o odgoju te da je za kvalitetan odgoj potrebno imati spoznaje o potrebama djeteta i razvojnim fazama djeteta? Molim Vas da dodatno argumentirate Vaš odgovor.*, svi su se ispitanici složili kako je potrebno usvojiti određena znanja o odgoju. Međutim, dolazi do različitosti mišljenja kada govorimo o drugom dijelu pitanja. Naime, dok oni roditelji koji su prošli određene edukacijske programe roditeljstva ističu da je za kvalitetan odgoj, odnosno za podizanje sretnog, zadovoljnog, samostalnog, pouzdanog i emocionalno inteligentnog djeteta važno učiti o odgoju, o potrebama djeteta i o razvojnim fazama, neki roditelji koji se nisu informirali o odgoju pristupajući različitim programima navode da iako je potrebno usvojiti neka osnovna znanja o odgoju, ipak ih ne smatraju ključnima za kvalitetni odgoj djeteta. Ti roditelji pak ističu da se u

svom odgoju ne služe metodama i pravilima navedenim u knjigama, već navode da je za kvalitetan odgoj važno oslušivati svoj roditeljski osjećaj, roditeljsku intuiciju i instinkt, oni navode kako uče i usvajaju znanja o odgoju kroz odgoj svoje djece, a prije svega naglašavaju kako je ljubav prema djeci broj jedan u odgoju. Jedan otac, iz skupine roditelja koji nisu prošli pedagošku edukaciju, ističe kako se prije rođenja svog prvog djeteta protivio ikakvim edukacijama o roditeljstvu i općenito informiranju o odgoju, ali je tijekom odgoja tog djeteta shvatio nedostatke u svom odgoju te se prije rođenja drugog djeteta posvetio knjigama o odgoju pa čak ponekad prisustvovao seminarima i radionicama o odgoju te sada govori kako se osjeća puno bolje u svojoj roditeljskoj ulozi, kada lakše pronalazi strpljenja za svoju „živahnu“ djecu. Uzevši odgovore ispitanika na ovo pitanje možemo zaključiti da ipak većina njih smatra da je potrebno educirati se po pitanju roditeljstva.

Na treće pitanje, koje glasi *Mislite li da je potrebno da se i majka i otac obrazuju po pitanju roditeljstva? Molim Vas da argumentima potkrijepite svoj odgovor*, ispitanici odgovaraju u skladu s prethodnim pitanjem. Naime, oni ispitanici koji smatraju kako je pedagoško obrazovanje roditelja bitno za kvalitetan odgoj djeteta, isto tako ističu kako je važno da oba roditelja sudjeluju u obrazovanju iz razloga što se obrazovanjem smanjuju strahovi i osjećaj nesigurnosti i nekompetentnosti, ali i iz razloga što ukoliko roditelji imaju ista ili barem slična razmišljanja o odgoju djeteta moći će podupirati i ohrabrivati jedno drugo u odlukama koje svakodnevno donose, odnosno rjeđe će se dovesti u konfliktnu situaciju. Drugim riječima, ukoliko oba roditelja nemaju jednake ili slične spoznaje teže će se moći dogovoriti oko odgajanja svojeg djeteta, postoji mogućnost da će sputavati jedno drugo te tako otežati drugom roditelju da bude dosljedno u svojim odlukama i postupcima. Jedna ispitanica, kod koje je slučaj da su i ona i njezin suprug pristupali istom obrazovnom programu roditelja, ističe kako se međusobno savjetuju, podržavaju i obrazuju, da zajednički donose odluke te da nema prebacivanja odgovornosti i krivnje na partnera. Jedna druga pak ispitanica, kod koje je slučaj da je ona pristupila obrazovnom programu roditelja dok se njezin suprug informira putem knjiga o odgoju, smatra kako se roditelji ne moraju u potpunosti slagati oko svega dokle god ne sputavaju jedno drugo u svom odgoju, odnosno dokle god njihov odnos počiva na povjerenju i dokle god je otac svjestan toga da majka kao primarni skrbnik najbolje razumije djetetove potrebe. S druge strane, oni roditelji koji su i u prethodnom pitanju odgovorili kako za kvalitetan odgoj nije nužno usvojiti znanja o potrebama djeteta, govore da nije potrebno da se oba roditelja obrazuju smatrajući kako je važnije da majka pristupi tom programu. No, samo su tri ispitanika koja su takvog mišljenja, dok jedan od njih navodi kako previše edukacije može dovesti do negativnog efekta, objašnjavajući da ukoliko se roditelj striktno drži pravila i znanja koje je

usvojio u programima edukacije može lako ignorirati stvarne znakove i potrebe vlastitog djeteta.

Na četvrto pitanje *Koje su po Vama najvažnije karakteristike koje roditelj treba posjedovati kako bi kvalitetno pristupio odgoju djeteta?*, svi ispitanici u svojim odgovorima navode strpljivost, smirenost i dosljednost kao najvažnije karakteristike. Osim tih karakteristika, spominju se i neke druge, pa tako neki roditelji ističu požrtvovnost, odricanje, brižnost, pažljivost i sposobnost osluškivanja djetetovih potreba. Neki pak naglašavaju da roditelji trebaju poštivati i razumjeti svoje dijete, redovito uspostavljati komunikaciju i na taj način rješavati sve prepreke koje se nađu na putu, biti spremni na kompromis, davati djetetu smjernice te postavljati pravila i granice i biti ustrajni u provođenju istih.

4.2. Načini prikupljanja informacija o odgoju djece te upućenost u postojanje različitih oblika pedagoškog obrazovanja roditelja

Ovom se skupinom pitanja nastojalo saznati na koje načine roditelji prikupljaju informacije i znanja o odgoju djece, koliko su upoznati s različitim oblicima pedagoškog obrazovanja roditelja te koliko njih je sudjelovalo u programu edukacije roditelja.

Na peto pitanje *Putem kojih oblika informiranja dobivate informacije i znanja o odgoju?*, svi ispitanici navode internet i knjige o odgoju. Dok su nekima knjige i internet primarni izvor informacija, većini ipak nisu. Oni ispitanici koji su prošli određeni program edukacije roditelja navode taj program kao primarni izvor, dok kao sekundarne izvore navode stručnu literaturu, internet, razgovore sa svojim roditeljima i prijateljima roditeljima. S druge pak strane, oni roditelji koji nisu prisustvovali programima edukacije za roditelje se prvenstveno oslanjaju na informacije koje pronalaze u internetskim člancima i na savjete od vlastitih roditelja. Jedna ispitanica ističe kako jako puno korisnih informacija dobiva od svoje patronažne sestre i dječje pedijatrice, dok jedan otac spominje kako mu je vrlo koristan internet portal *Ted talks*.

Na šesto pitanje *Jeste li upoznati s različitim oblicima programa edukacije roditelja?*, su oni ispitanici koji su prisustvovali određenim programima edukacije očekivano potvrdno odgovorili na pitanje, dok u skupini ispitanika koji nisu pohađali navedene programe nije bilo jednoglasnog odgovora. Naime, njih dvoje su djelomično upoznati s različitim oblicima edukacijskih programa, dok njih četvero uopće nije upoznato s istim. Neki od ovih roditelja govore kako se u njihovim sredinama, obično manjim, ne provode takvi programi pa iz tog razloga nisu niti upoznati s pedagoškom edukacijom roditelja niti joj mogu pristupiti.

Sedmo pitanje, koje glasi *Jeste li ikada sudjelovali u nekom programu edukacije roditelja?*, nam zapravo služi da grupiramo roditelje prema kriteriju sudjelovanja u programu edukacije

roditelja, te nam je na ovo pitanje šest ispitanika odgovorilo potvrdno, dok je njih šesto odgovorilo negativno. Stoga će prva grupa ispitanika odgovarati na sljedećih osam pitanja, dok će druga grupa odgovoriti na posljednjih pet pitanja.

4.3. Razlozi za pristupanje edukacijskim programima za roditeljstvo

Ovom se skupinom pitanja nastojalo saznati iz kojeg su razloga ispitanici pristupili programima edukacije za roditelje, ali i saznati bi li i iz kojih bi se razloga roditelji koji nisu nikada pristupili takvim programima uključili u programe edukacije za roditelje, a iz kojih razloga ne bi.

Na deseto pitanje namijenjeno skupini ispitanika koji su prošli određeni program edukacije za roditelje koje glasi *Iz kojeg ste se razloga odlučili za pristup programu edukacije roditelja?*, dobivamo različite odgovore od ispitanika. Kao razlozi za uključivanje u program edukacije spominju se: znatiželja, želja za vlastitim razvojem, želja za poboljšanjem i preispitivanjem vlastitih kompetencije, potreba za boljim razumijevanjem djeteta i njegovih potreba, potreba za poboljšanjem vlastite roditeljske uloge u djetetovom životu, i slično. Jedan ispitanik navodi kako je glavni razlog njegovog uključivanja u program edukacije bio obrazovati se po pitanju odgoja djece kako ne bi ponovio iste greške koje su njegovi roditelji činili u njegovom odgoju. Jedna pak ispitanica govori kako se odlučila za program Tomislava Kuljiša iz razloga što su osnovne teze tog programa u skladu s njezinim osobnim uvjerenjima te je htjela proširiti i produbiti svoja znanja.

Sljedeća tri pitanja odnosila su se na drugu grupu ispitanika, dakle na one roditelje koji nisu do sada prisustvovali u nikakvim oblicima pedagoškog obrazovanja roditelja.

Prvo od tih pitanja, šesnaesto po redu u intervjuu, glasi *Ukoliko niste sudjelovali u sličnim programima, jeste li otvoreni za pristupanje istome?*. Dok su četiri ispitanika otvoreni za pristupanje programima edukacije roditelja, dva ispitanika nemaju potrebu niti želju pristupiti istome.

Na sedamnaesto pitanje, *Iz kojih biste se razloga odlučili na uključivanje u program edukacije roditelja?*, dobili smo različite odgovore ispitanika. Oni ispitanici koji su prethodno odgovorili da nemaju potrebu uključiti se u programe edukacije roditelja naveli su slične odgovore, naime ukoliko bi se ipak odlučili uključiti u takav program to bi bilo isključivo iz razloga da se preispitaju, drugim riječima da „provjere“ jesu li na dobrom putu, odnosno griješe li u svojim odlukama i postupcima pri odgoju djece. S druge strane, oni ispitanici koji su prethodno odgovorili da su otvoreni za pristup programima edukacije roditelja, navode kako bi programu pristupili iz razloga da razjasne neke svoje dvojbe, da potencijalno poboljšaju

kvalitetu svog odgoja i života kako djece tako i roditelja, kako bi spoznali neke stvari koje bi im olakšale njihov roditeljski „posao“ i slično. Jedna ispitanica navodi kako edukacija sigurno nije na odmet, dapače da je uvijek dobra i korisna opcija, te da ako možemo godinama pohađati školu i fakultet možemo izdvojiti i nekoliko mjeseci kako bi se pripremili za tu najvažniju ulogu koja sa sobom nosi odgovornost za drugo ljudsko biće.

Na osamnaesto pitanje *Iz kojih se razloga ne biste odlučili na uključivanje u program edukacije roditelja?*, ispitanici koji nisu zainteresirani za pristupanje ovakvoj vrsti programa smatraju da dobro odgajaju svoju djecu, da im ne trebaju drugi govoriti kako trebaju svoju djecu odgajati već se vode osobnim instinktom, te da potrebne informacije pronalaze u dostupnim izvorima literature ili ih dobivaju od roditelja te navedeno ističu kao razloge za nepristupanje programima edukacije za roditelje. Drugi pak roditelji, koji su otvoreni pristupanju ovakvim programima, smatraju da edukacija uvijek dobro dođe te stoga ne navode razloge koji bi ih spriječili u pristupanju istome. Ističu zapravo da je nedostatak informiranosti razlog zašto se do sada nisu uključili u takve programe, ali napominju da nikad nije kasno. Jedan ispitanik smatra da takvi programi sigurno ne mogu naškoditi, ali ističe da ukoliko bi procijenio da određeni program edukacije nema dovoljnu kvalitetu da unaprijedi njegov odgoj sigurno mu ne bi pristupio.

4.4. Sadržaji i iskustva stečeni kroz edukacijski program za roditelje

Ova skupina pitanja odnosila se na one roditelje koji su pohađali program edukacije roditelja te se tim pitanjima nastojalo saznati kojim su edukacijskim programima roditelji pristupili, na koji su način saznali za provođenje istih, kakva su im iskustva, koja su znanja stekli tokom programa i koliko ih uspijevaju primijeniti u svom odgoju.

Osmo pitanje, koje glasi *O kojem se programu edukacije radi i smatrate li da je taj program bio koristan?*, dalo nam je dva odgovora. Jedan dio ispitanika, njih dvoje, sudjelovao je u UNICEF-ovom programu *Rastimo zajedno*, dok je drugi dio ispitanika, njih četvero, sudjelovao u programu Tomislava Kuljiša *Roditeljstvo i rani razvoj*. Svi ispitanici su se izjasnili kako im je program bio više nego koristan, te da program vrlo često preporuče svojim prijateljima, kolegama i budućim roditeljima, ali i roditeljima male djece. Ispitanici navode kako program koji su prošli preporuče svim svojim poznanicima iz razloga što ga smatraju vrlo korisnim jer program može pomoći roditelju da postane sigurniji u sebe i staloženiji, te iz razloga što program naglašava važnost odgoja djece te ga kao takvog ne treba uzimati zdravo za gotovo jer se njime stvaraju stabilne i zrele osobe koje su dio našeg društva, čime ispitanici i odgovaraju na četrnaesto pitanje *Biste li, i iz kojih razloga, program koji ste pohađali*

preporučili svojim poznanicima?. Jedna ispitanica, koja je sudjelovala u programu *Roditeljstvo i rani razvoj*, kaže kako taj program omogućava roditelju da prije svega osvijesti i razumije sebe, svoje postupke, ponašanja i nedostatke, koji su posljedica odgoja njegovih roditelja, kako bi uopće mogao razumjeti važnost odgoja, te se nakon toga posvećuje odgoju djece. Nadalje, ispitanici koji su sudjelovali u UNICEF-ovom programu navode da su za taj program saznali preko dječjeg vrtića kojeg su pohađala njihova djeca, dok su ispitanici koji su sudjelovali u programu Tomislava Kuljiša saznali za program preko patronažne sestre, prijatelja ili roditelja, te su time odgovorili na deveto pitanje *Na koji ste način saznali o provođenju tog programa?*.

Na jedanaesto pitanje koje glasi *Koji oblik programa edukacije roditelja smatrate najdjelotvornijim?*, ispitanici su istaknuli predavanja i radionice. Ispitanici koji su sudjelovali u UNICEF-ovom programu prisustvovali su predavanjima uživo te istaknuli kako im je to bilo vrlo korisno iz razloga što su mogli postavljati pitanja predavačima, raspravljati o određenim temama van zadanih tema, tražiti konkretne primjere ili predstaviti svoju situaciju i tražiti rješenja, savjete i smjernice. Osim toga, govore kako su radionice isto tako praktične kada predavači kroz konkretne primjere i vježbe objašnjavaju teoriju. S druge strane, ispitanici koji su sudjelovali u programu Tomislava Kuljiša nisu prisustvovali predavanjima uživo, jer se takva predavanja za sada održavaju samo u većim gradovima u Hrvatskoj, stoga su pratili online predavanja koja smatraju vrlo praktičnima jer ne zahtijevaju niti određeno mjesto niti određeno vrijeme, te se predavanja mogu preslušati nekoliko puta ukoliko ne sjedne sve iz prve. Jedna od ispitanica, koja je jedno vrijeme boravila u Zagrebu, imala je priliku nekoliko puta prisustvovati radionicama koje je navela kao najdjelotvorniji oblik programa jer se, kao i kod UNICEF-ovog programa, na radionicama navode konkretni primjeri i vježbe čime se pojednostavljuje sve ono o čemu se govori na predavanjima.

Na dvanaesto pitanje koje glasi *Kakva su Vam bila očekivanja prije pristupanja tom programu i je li program ispunio Vaša očekivanja?*, većina ispitanika (njih četvero) ističu kako su puno toga očekivali s obzirom da su već čuli dosta pohvalnih stvari od onih koji su im taj program preporučili, dok njih dvoje nisu imali nikakva pretjerana očekivanja. Ispitanici navode kako su očekivali da će dobiti odgovore na pitanja koja su ih zanimala, da će prikupiti informacije važne za odgoj djeteta, da će naučiti nešto više o pristupu djeci, ali da su im programi pružili mnogo više od toga. Naime, jedan ispitanik naglašava kako je u programu dobio puno širu sliku, ne samo o roditeljstvu i odgoju, već i o tome zašto su ljudi takvi kakvi jesu, zašto imaju određene karakteristike i oblike ponašanja. Kod onih ispitanika koji su imali velika očekivanja od programa, program je ta očekivanja i više nego ispunio, a oni ispitanici koji nisu puno očekivali su bili jako ugodno iznenađeni kvalitetom sadržaja tog programa.

Na trinaesto pitanje koje glasi *Jeste li primjenjivali znanje stečeno u programima edukacije? Nailazite li na kakve prepreke prilikom primjenjivanja stečenog znanja?*, svi su ispitanici potvrdno odgovorili rekavši kako nova znanja nastoje ako ne svakodnevno onda što češće primjenjivati. Osim toga, svi su ispitanici odgovorili kako se povremeno susreću s problemima prilikom primjenjivanja novih znanja, pa tako jedna majka ističe kako joj je u samom početku bilo teško odviknuti se od starih navika i starih modela odgoja, no uvidjevši pozitivne ishode njezinog novog oblika odgoja sve se manje i manje vraćala starim metodama. Neki roditelji ističu kako im je teško bilo izbaciti vikanje i kažnjavanje, što su do tada smatrali sastavnim dijelom odgoja, neki pak govore kako im je najveća prepreka okolina, najčešće stariji koji su već odgojili svoju djecu, koji često ne razumiju važnost određenih segmenata odgoja te se osjećaju pozvanim dijeliti vlastite savjete. Na potpitanje *Kako reagirate na savjete starijih koji se kose s Vašim uvjerenjima i stavovima?*, ispitanici su odgovorili da ovisi o tome koliko su im ti stariji bliski. Dakle, ukoliko se radi o njihovim roditeljima (koji ponekad čuvaju, odnosno odgajaju njihovu djecu), nastoje im objasniti zašto svoju djecu odgajaju tako kako ju odgajaju i traže od njih da poštuju njihovu odluku i da im ne „pametuju“ previše, a ukoliko se radi o drugim starijima iz okoline ispitanici se ne upuštaju u rasprave već jednostavno ignoriraju njihove savjete ako ih ne smatraju korisnima.

Na petnaesto pitanje *Možete li navesti neke sadržaje u programima edukacije namijenjene roditeljima koje ste smatrali potrebnima i zanimljivima?*, ispitanici koji su sudjelovali u programu Tomislava Kuljiša izdvojili su temu o primarnim potrebama djeteta, za koju smatraju da je temelj djetetova odgoja, zatim temu o osjećaju sebe i osjećaju osobne vrijednosti, gdje predavač govori na koji način, odnosno kojim odgojnim postupcima roditelj nameće svoja uvjerenja i umanjuje vrijednost djeteta što za posljedicu ima gubitak dječje individualnosti i gubitak osjećaja osobne vrijednosti, potom tema o fazi neću i kontriranja, gdje se govori o drugoj djetetovoj godini, poznatoj pod nazivom „terrible two“ kada se od roditelja očekuje strpljivost i smirenost, ali i uvažavanje djeteta jer u toj godini dijete zapravo izgrađuje svoje „ja“, te temu o postavljanju granica djetetu čime se kod djeteta oblikuje pravilan model ponašanja. Jedna ispitanica, uz spomenute teme, naglašava kako joj je najviše ostala urezana činjenica da malo dijete ne može biti „zločesto“ i da ga roditelj ne može razmaziti prevelikom količinom ljubavi. Ispitanici koji su sudjelovali u UNICEF-ovom programu istaknuli su slične teme, stoga spominju temu o postavljanju granica, temu o psihološkim potrebama djeteta i temu o tome kako djeca uče o svijetu oko sebe.

4.5. Pronalaženje informacija o odgoju djece

Ova skupina pitanja odnosila se na ispitanike koji nisu pristupali nikakvom programu edukacije roditelja, te smo stoga ovim pitanjima nastojali saznati na koji se onda oni način informiraju o roditeljstvu i odgoju djece i kakve sadržaje pronalaze u tim izvorima.

Na devetnaesto pitanje *Ukoliko ne sudjelujete u nekom od edukacijskih programa, koji izvor informacija smatrate najpouzdanijim u svrhu odgoja?*, svi su ispitanici naveli kako informacije o odgoju i roditeljstvu dobivaju kroz razgovor s vlastitim roditeljima. Osim toga spominju i razgovor s prijateljima koji su također roditelji i imaju dosta iskustva u tom području, razgovor s pedijatrima, patronažnim sestrama i odgajateljicama, potom se koriste knjigama o odgoju, kao što su *Povezujuće roditeljstvo*, *Obiteljska početnica*, *Odgoj bez vikanja*, *Danski odgoj djece*, i slično, te internetskim člancima. No ipak, svi ovi ispitanici ističu kako se najviše vode svojim osobnim osjećajem u pojedinoj situaciji, osluškujući djetetove potrebe i reagirajući u skladu s njima.

Dvadeseto i zadnje pitanje glasi *Možete li navesti neke informacije koje ste pronašli u knjigama, na internetu ili slično, a da su Vam pomogle pri razumijevanju odgoja djeteta?*, pa tako jedna ispitanica navodi da su joj najviše pomogle informacije o fazama djetetova razvoja zbog kojih pomnije promatra svoje dijete i prema kojima djeluje u odgoju, potom spominje emocionalni razvoj za koji kaže da je temelj za daljnji odgoj djeteta te da se emocionalni razvoj ne smije odvijati polovično niti ga zanemariti i za kraj spominje odgojne stilove roditeljstva. Još dva ispitanika također ističu razvojne faze djeteta, a osim toga spominju kako su im korisne bile informacije o načinu uspavljivanja i umirivanja novorođenčeta, prehrana za novorođenče, „terrible two“ faza – kako ju što bezbolnije proživjeti, i slično. Istaknula bih odgovor jedne majke koja navodi knjigu *Odgoj bez vikanja*, za koju kaže da ju je prije svega potaknula da dalje nastavi čitati slične knjige, a potom potaknula na razmišljanje o svojim „ishitrenim“ postupcima koji samo stvaraju kontra efekt.

5. ZAKLJUČAK

Nakon analize relevantne literature i provedenog empirijskog istraživanja, ono što možemo sa sigurnošću zaključiti je to da roditelji i njihov pristup odgoju itekako utječu na dijete, njegov razvoj i u konačnici na njegov odrasli život. Majka kao primarni skrbnik ima najznačajniji utjecaj na razvoj djeteta, posebno u prve tri godine njegova života, dok se od oca u tom periodu očekuje da pruža majci podršku. Očeva uloga postaje iznimno važna, moglo bi se reći i nezamjenjiva, otprilike nakon navršene četvrte godine djeteta. Uvidjeli smo kako dijete u najranijem periodu od roditelja prvenstveno zahtijeva emocionalnu toplinu i sigurnost bez čega ono ne bi moglo preživjeti, a zatim i postavljanje granica. Stoga možemo zaključiti kako je za kvalitetan pristup odgoju potrebno djetetu pružiti mnogo roditeljske ljubavi, postaviti realna pravila i granice, ali i pružiti djetetu slobodu. Posljednjih godina javile su se brojne spoznaje iz humanističke i razvojne psihologije koje su ukazale na posljedice tradicionalnih i ukorijenjenih metoda odgoja ali i koje su potakle na osnivanje brojnih edukacijskih programa za roditelje kako bi se u budućnosti takve metode izbjegavale. Nakon što su roditelji uvidjeli negativne ishode fizičkog kažnjavanja i prestali se koristiti istim, pronašli su se alternativni načini kojima se kontrolira djetetovo ponašanje, pa se stoga današnji roditelji koriste metodom potkrepljivanja, naime nagradom i kaznom. Današnje pak spoznaje ukazuju na negativne posljedice i ovakvog pristupa odgoju te se navedene spoznaje mogu pronaći u najsuvremenijim knjigama o odgoju, ali i u sadržaju obrazovnih programa za roditelje. Obrazovni programi za roditelje, osim što pružaju nove spoznaje o odgoju, također pružaju podršku roditeljima, daju smjernice za kvalitetan odgoj, jasno pokazuju načine uspostavljanja emocionalnog odnosa s djetetom te u konačnici olakšavaju obnašanje roditeljske uloge. U svijetu ovakvi programi djeluju već dugi niz godina, dok se u Hrvatskoj navedene spoznaje vrlo sporo uvlače u literaturu, a programi edukacije roditelja tek nedavno počinju sa svojim djelovanjem. Upravo zbog ne pridavanja važnosti novim spoznajama i edukacijskim programima, ali i nedostatka hrvatske literature o istim, većina današnjih roditelja u Hrvatskoj nema pristup tim spoznajama niti su informirani o provođenju edukacijskih programa za roditelje. Iz prethodno navedenog razloga je za provođenje ovog istraživanja bilo zahtjevno pronaći roditelje koji su sudjelovali u nekom edukacijskom programu za roditelje, dok se s druge strane vrlo lako pronašao broj potrebnih roditelja koji nisu pristupali istome.

Kada govorimo o provedenom istraživanju, možemo zaključiti da je ipak većina roditelja otvorena pristupanju programima edukacije i usvajanju novih znanja te da većina njih shvaća manjkavosti prijašnjih metoda odgoja i želi zastarjele metode i znanja zamijeniti novim,

kvalitetnijim i značajnijim pristupima odgoju. Istraživanjem je pokazano da roditelji, uz oslušivanje i zadovoljavanje djetetovih zahtjeva i potreba, usvajanje novih spoznaja o odgoju smatraju važnim i neophodnim preduvjetom za pristup kvalitetnom odgoju, dok programe edukacije za roditelje smatraju iznimno korisnima i potrebnima, ističući radionice i predavanja kao najkorisnije oblike provođenja programa. Nadalje, utvrdili smo da većina roditelja koji nisu sudjelovali u programima edukacije nisu pristupili istima zbog nedostataka informacija o provođenju, ali i samom postojanju takvih programa. S druge strane smo pak uvidjeli da su roditelji koji su pohađali program saznali za njegovo provođenje preko poznanika ili patronažnih sestara, što nam potvrđuje da se u Hrvatskoj programima edukacije za roditelje još uvijek ne pridaje dovoljno važnosti te da se nove spoznaje o odgoju nisu u potpunosti prihvatile, već se i dalje njeguju tradicionalne i zastarjele metode odgoja. S obzirom na nedostatak informacija o provođenju programa edukacije za roditelje, većina roditelja se oslanja na stručnu literaturu i internetske članke u kojima se također mogu pronaći informacije o primarnim potrebama djeteta, o fazi neću i kontriranja, o postavljanju granica, o emocionalnom razvoju i slično. Kao razloge za stjecanje edukacije o odgoju navode se želja za vlastitim razvojem, poboljšanjem roditeljskih kompetencija i roditeljske uloge, potreba za boljim razumijevanjem djeteta te pronalazak novih pristupa odgoju. Stoga, u konačnici možemo zaključiti da bilo kakva edukacija, stečena sudjelovanjem u programima edukacije za roditelje ili samostalnim iščitavanjem korisne literature, pomaže roditeljima u odgoju njihove djece pružanjem korisnih smjernica i savjeta, omogućava bolje razumijevanje djetetovih potreba, daje upute kako postupiti u određenim situacijama te daje uvid u novi pristup odgoju kojim se dijete odgaja u samostalnu, zadovoljnu, ispunjenu i kompetentnu osobu.

6. LITERATURA

1. Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child development*, 67(6), 3296-3319.
2. Bergmann, W., & Kraljević, I. (2007). *Umijeće roditeljske ljubavi*. Naklada Slap.
3. Brajša, P. (2009). *Brak i obitelj iz drugoga kuta*. Zagreb: Glas Koncila.
4. Bornstein, M. H., & Zlotnik, D. (2010), Parenting styles and their effects. U: Benson, J. B., & Haith, M. M. (Ur.), *Social and emotional development in infancy and early childhood*. Academic Press, 280-293.
5. Brooks, J. B. (2012). *The process of parenting*. Deveto izdanje. McGraw-Hill Higher Education.
6. Buljan Flander, G. i Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
7. Camović, D. (2018). Osnaživanje roditelja za poticanje ranog dječjeg razvoja i učenja-primjena akcijskog istraživanja u programu roditeljstva. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 67(1), 60-80.
8. Cheetham, G., & Chivers, G. E. (2005). *Professions, competence and informal learning*. Edward Elgar Publishing.
9. Čudina-Obradović, M., & Obradović, J. (2003). *Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti*. Revija za socijalnu politiku, 10(1), 45-68.
10. de Graaf, I., Speetjens, P., Smit, F., de Wolff, M., & Tavecchio, L. (2008). *Effectiveness of the Triple P Positive Parenting Program on behavioral problems in children*. Behavior Modification, 32(5), 714-735.
11. First-Dilić, R. (1976). Porodica i obitelj–domaćinstvo i kućanstvo; Pokušaj pojmovnog razgraničenja. *Revija za sociologiju*, 6(2-3), 86-92.
12. Haralambos, M. i Heald, R. (1980). *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Globus.
13. Jelenić Aćimović, J. (2016), *Suvremeni programi edukacije roditelja*, Diplomski rad, Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
14. Jovančević, M. i suradnici (2004). *Godine prve: zašto su važne. Vodič za roditelje i stručnjake koji rade s djecom predškolskog uzrasta*.
15. Jurčević Lozančić, A., & Kunert, A. (2015). *Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi*. Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu, 10(22), 39-48.

16. Knezović, D., & Buško, V. (2007). *Percipirano roditeljsko ponašanje i različiti aspekti agresivnog ponašanja djece osnovnoškolske dobi*. *Odgojne znanosti*, 9(1), 91-106.
17. Kušević, B. (2009). *Licencija za roditeljstvo–buduća realnost ili utopijska projekcija?*. *Pedagogijska istraživanja*, 6(1-2), 191-200.
18. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Mali profesor.
19. Ljubetić, M. (2011) *Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija? (Imaju li perspektivu i/ili alternativu?)*. U: Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 67-96.
20. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?!: odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete*. Zagreb: Profil.
21. Maleš, D. (1995) *Pedagoško obrazovanje roditelja*. U: Rosić, V., *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, str. 19-36.
22. Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D., & Sekulić-Majurec, A. (2001). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Targa.
23. Moriarty, M. L., & Fine, M. J. (2000). *Educating Parents to be Advocates for their Children*. *Handbook of Diversity in Parent Education: The Changing Faces of Parenting and Parent Education*, str. 315-337.
24. Mušanović, M., & Rosić, V. (1997). *Opća pedagogija*. *Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju, Rijeka*.
25. Pećnik, N. (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. Zagreb: UNICEF Hrvatska.
26. Pećnik, N., & Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
27. Pernar, M. (2010). *Parenthood*. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
28. Petani, R. (2011). *Odnos roditelj-dijete*. U: Maleš, D. (Ur.). *Nove paradigme ranoga odgoja*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju, str. 97-124.
29. Petani, R., & Kristić, K. (2012). *Komparativni pristup programima osposobljavanja obitelji i potpori roditeljima*. *Pedagogijska istraživanja*, 9(1/2), 117-128.
30. Pintar, Ž. (2018). *Roditeljstvo u otporu*. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 67(2), 287-298.

31. Raboteg-Šarić, Z., Franc, R., & Brajša-Žganec, A. (2004). *Roditeljski odgojni postupci i psihosocijalni razvoj adolescenata* [Parental rearing practices and adolescent psychosocial development]. Hrvatsko društvo danas: Psihosocijalni procesi, 59-76.
32. Rosić, V. (1995) Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka uspješnog odgojnoobrazovnog djelovanja. U: Rosić, V., *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, str. 1-18.
33. Sabatelli, R. M., & Waldron, R. J. (1995). Measurement issues in the assessment of the experiences of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, str. 969-980.
34. Sanders, M. R. (2008). *Triple P-Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting*. *Journal of family psychology*, 22(4), 506.
35. Smith, C., Perou, R., & Lesesne, C. (2002). Parent education. U: Bornstein, M. H. (Ur.), *Handbook of Parenting. Vol. 4. Social Conditions and Applied Parenting*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, str. 389-409.
36. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
37. Stolz, H. E. (2011), Parenting education. U: Duncan, S. F., & Goddard, H. W. (Ur.), *Family life education: Principles and practices for effective outreach*. Sage Publications, (191-211).
38. Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. U: Maleš, D. (Ur.), *Nove paradigme ranog odgoja*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju, str. 125.-152.
39. Suess, G. J., & Kissgen, R. (2005). *STEEP-an attachment-and research-based early intervention program*. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 52(4), 287-292.
40. Vukasović, A. (1991). Odgoj za humane odnose i odgovorno roditeljstvo. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 46(6.), 564-576.
41. Vukasović, A. (1994). *Obitelj-vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor „MI“.
42. Wagner Jakab, Ana. (2008) "Obitelj-sustav dinamičnih odnosa u interakciji." *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 44.2 (2008): 119-128.
43. Wolfe, Randi B. (1999) "Listening to Children: A New Approach to Parent Support, Education and Empowerment," *Family Science Review*, 12 (4), str. 275-294.

Internetske stranice:

1. URL 1 Dječji vrtić Zrno, <http://www.vrtic-zrno.zagreb.hr/default.aspx?id=39> (16.11.2019.)
2. URL 2 Centar za podršku roditeljstvu "Rastimo zajedno", <https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/> (16.11.2019.)
3. URL 3 Centar Prirodno roditeljstvo – Cjeloviti rani razvoj djeteta, <http://prirodnoroditeljstvo.com/o-nama/> (16.11.2019.)
4. URL 4 Centar Prirodno roditeljstvo – Cjeloviti rani razvoj djeteta, <http://prirodnoroditeljstvo.com/programi/> (16.11.2019.)
5. URL 5 Center for Early Education and Development, <https://ceed.umn.edu/in-person-trainings/steep/> (17.11.2019.)
6. URL 6 Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting (STEEP), <https://www.cebc4cw.org/program/steps-to-effective-enjoyable-parenting/> (17.11.2019.)
7. URL 7 Head Start (program), [https://en.wikipedia.org/wiki/Head_Start_\(program\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Head_Start_(program)) (17.11.2019.)
8. URL 8 Head Start Program: Fraudulent and Ineffective, <https://www.heritage.org/education/report/head-start-program-fraudulent-and-ineffective> (17.11.2019.)
9. URL 9 Sure Start, https://en.wikipedia.org/wiki/Sure_Start (18.11.2019.)
10. URL 10 Early Years – the organisation for young children, <http://www.early-years.org/surestart/principles.php> (18.11.2019.)
11. URL 11 Triple P positive parenting, <https://www.triplep-parenting.net/global/about-triple-p/what-is-triple-p/> (18.11.2019.)
12. URL 12 Triple P (parenting program), [https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_\(parenting_program\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_(parenting_program)) (18.11.2019.)
13. URL 13 Triple P Implementation, <https://www.triplep.net/glo-en/the-triple-p-system-at-work/the-system-explained/level-2/> (18.11.2019.)
14. URL 14 Triple P Implementation, <https://www.triplep.net/glo-en/the-triple-p-system-at-work/evidence-based/key-research-findings/> (18.11.2019.)

7. PRILOZI

7.1. Intervju

Dob:

Spol:

Stupanj obrazovanja:

Radni status:

Mjesto prebivališta:

Broj djece:

1. Što za Vas znači 'Biti roditelj'?
2. Smatrate li da je potrebno steći određena znanja o odgoju, te da je za kvalitetan odgoj potrebno imati spoznaje o potrebama djeteta i o razvojnim fazama djeteta? Molim Vas da dodatno argumentirate Vaš odgovor.
3. Mislite li da je potrebno da se i majka i otac obrazuju po pitanju roditeljstva? Molim Vas da argumentima potkrijepite svoj odgovor.
4. Koje su po Vama najvažnije karakteristike koje roditelj treba posjedovati kako bi kvalitetno pristupio odgoju djeteta?
5. Putem kojih oblika informiranja dobivate informacije i znanja o odgoju?
6. Jeste li upoznati sa različitim oblicima programa edukacije roditelja?
7. Jeste li ikada sudjelovali u nekom programu edukacije roditelja?
8. Ukoliko jeste, o kojem se programu radi i smatrate li da je taj program bio koristan?
9. Na koji ste način saznali o provođenju tog programa?
10. Iz kojeg ste se razloga odlučili za pristup programu edukacije roditelja?
11. Koji oblik programa edukacije roditelja smatrate najdjelotvornijim? (radionice za roditelje, predavanja, seminari, savjetovališta, i slično)
12. Kakva su Vam bila očekivanja prije pristupanja tom programu i je li program ispunio Vaša očekivanja?
13. Jeste li primjenjivali znanje stečeno u programima edukacije? Nailazite li na kakve prepreke prilikom primjenjivanja stečenog znanja?
14. Biste li, i iz kojih razloga, program koji ste pohađali preporučili svojim poznanicima?
15. Možete li navesti neke sadržaje u programima edukacije namijenjene roditeljima koje ste smatrali korisnima i zanimljivima?
16. Ukoliko niste sudjelovali u sličnim programima, jeste li otvoreni za pristupanje istome?

17. Iz kojih biste se razloga odlučili na uključivanje u program edukacije roditelja?
18. Iz kojih se razloga ne biste odlučili na uključivanje u program edukacije roditelja?
19. Ukoliko ne sudjelujete u nekom od edukacijskih programa, koji izvor informacija smatrate najpouzdanijim u svrhu odgoja?
20. Možete li navesti neke informacije koje ste pronašli u knjigama, na internetu ili slično, a da su Vam pomogle pri razumijevanju odgoja djeteta?

8. Pedagoško obrazovanje roditelja i priprema za roditeljstvo

Roditeljska uloga oduvijek je predstavljala veliku odgovornost, no, u današnje vrijeme s velikim brojem promjena ova uloga postaje sve zahtjevnija. Porastom informacija i spoznaja iz područja humanističke i razvojne psihologije, dolazi do sve veće potrebe za pedagoškim obrazovanjem roditelja. Od roditelja se očekuje da razumije svoje dijete, da zna primijeniti prikladne odgojne postupke te da je otvoren za usvajanje novih znanja i vještina. Upravo usvajanje potrebnih znanja i vještina pomaže roditelju da kvalitetno pristupi odgoju djeteta te će uspješnost djeteta ovisiti o uspješnosti roditelja u odgojnom djelovanju. Kako bi roditelji bili uspješni u svom odgojnom djelovanju, potrebna im je i pomoć društva. Društvo roditeljima treba omogućiti pedagoško obrazovanje kroz savjetovališta i programe edukacije, kroz koje se roditelji osnažuju u svojoj roditeljskoj ulozi, unaprjeđuju roditeljske vještine i usvajaju potrebna znanja o roditeljstvu. Programi edukacije mogu se realizirati kroz različite organizacijske oblike, primjerice: škola za roditelje, tečajevi, predavanja, radionice, savjetovališta, a cilj je tih programa omogućiti roditeljima uvid u posljedice određenih roditeljskih postupaka i metoda te im pružiti smjernice za kvalitetno pristupanje odgoju. U svijetu postoji mnoštvo različitih programa za roditelje, dok ih u Hrvatskoj djeluje nekoliko, a neki od njih su UNICEFOV program „Rastimo zajedno“ i program Tomislava Kuljiša „Roditeljstvo i rani razvoj“.

Provedenim se istraživanjem nastojalo ispitati mišljenje roditelja o važnosti usvajanja znanja o odgoju te iskustva roditelja koji su pristupali programu edukacije roditelja. Intervjuiranjem ispitanika saznali smo na koji se način roditelji informiraju o odgoju djece, koliko su upoznati s provođenjem edukacijskih programa za roditelje, koje su spoznaje usvojili kroz edukacijske programe i koliko im te spoznaje pomažu pri odgoju.

Ključne riječi: roditeljstvo, pedagoško obrazovanje roditelja, odgoj, programi pedagoške edukacije roditelja

9. Parenting Education and Parent Training

Parental role has always carried a big responsibility, however today, this role has become even more demanding as many new changes had occurred. With the increase of information and knowledge in the field of humanistic and developmental psychology, there appears to be a great need for parenting education. Parents are expected to understand their child, to apply appropriate parenting behaviour and acquire new knowledge and skills needed for raising their child. The acquisition of new knowledge and skills needed for raising a child is exactly what helps the parents to properly engage in raising their children. Moreover, parents' approach to upbringing influences the outcome of such upbringing, that is child's behaviour and personality. The role of the society is also important in children's upbringing and its help enables parents to employ appropriate parental behaviour. The society needs to provide various parent education programs and parenting counselling through which parents can enhance their parental role, improve their parenting skills and acquire knowledge needed for upbringing. Parent education program can be achieved through different organizational forms, such as: parenting schools, courses, workshops, counselling, discussion groups, and its main goal is to give parents insights into consequences of particular parenting behaviours and methods, and to provide them with the guidelines for appropriate approach to upbringing. While there are many parent education programs in the world, only few are operating in Croatia, some of which are: *Growing Up Together* – parenting program established by UNICEF and *Parenthood and Early Development* – parenting program established by Tomislav Kuljiš.

The conducted research aimed to question parents' opinion about importance of acquiring knowledge needed for upbringing and parents' experiences gained during the parent education program. Interviewing the participants gained the insight into the way in which parents inform themselves about upbringing, how familiar they are with various parent education programs, what insights they have acquired during these programs and which of these insights were of use to them and in which ways they help them in upbringing.

Key words: parenthood, parenting education, upbringing, parent education programs